

Voortijdige uitstroom bij ROC Friesland College

Typering en oorzaken van de voortijdige
uitstroom

Rita Kennis
Kelly Beurskens
Britt Visser

Nijmegen, oktober 2022

Projectnummer: K2022011

© 2022 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Onderzoeksvragen	1
1.2	Onderzoeksofzet en respons	2
1.3	Gehanteerde begrippen en definities	3
1.4	Leeswijzer	4
2	Aard en omvang van de voortijdige uitstroom	5
3	Typering voortijdige uitstroom	9
3.1	Opleidingskenmerken	9
3.2	Persoonlijke kenmerken	12
3.3	Voorgaande onderwijsloopbaan	14
3.4	Uitstroommoment	16
3.5	Tussentijdse instroom	17
3.6	Conclusie	18
4	Oorzaken voortijdige uitstroom	21
4.1	Uitvalreden: persoonlijke situatie van de student of gedragsproblematiek	22
4.1.1	Extra ondersteuningsbehoefte	24
4.1.2	Sturingsmogelijkheden	26
4.2	Uitvalreden: studie en studiekeuze	27
4.2.1	Sturingsmogelijkheden	27
4.3	Uitvalreden: kwaliteit en organisatie van onderwijs en de BPV	28
4.3.1	Elementen in de uitval door de organisatie en kwaliteit van het onderwijs	29
4.3.2	Achterliggende redenen	32
4.3.3	Organisatie van de beroepspraktijkvorming	33
4.3.4	Sturingsmogelijkheden	34
4.4	Uitvalreden: begeleiding en ondersteuning	35
4.4.1	Begeleiding in de eerste weken	35
4.4.2	Studieloopbaanbegeleiding	36
4.4.3	Sturingsmogelijkheden	37
4.5	Uitvalreden: corona	37
4.6	Conclusie	38
5	Samenvattende conclusies	39
	Bijlage A – Aanvullende tabellen en figuren: typering voortijdige uitstroom	43
	Bijlage B – Aanvullende tabellen en figuren: oorzaken voortijdige uitstroom	49

1 Inleiding

ROC Friesland College heeft sinds een aantal jaren te maken met een (relatief) hoge voortijdige uitstroom van studenten. Voortijdige uitstromers zijn studenten die zonder diploma de mbo-instelling verlaten. Jaarlijks stromen gemiddeld circa 1.000 studenten voortijdig uit. Op een totaal ruim 8.700 studenten, betreft het circa 11,5 procent van alle studenten. De groep van 1.000 voortijdige uitstromers is divers. Naar schatting is een derde voortijdig schoolverlater (vsv'er)¹, studenten die zonder startkwalificatie hun opleiding op Friesland College verlaten en elders geen nieuwe opleiding starten. Het merendeel wordt echter geen vsv'er. Het gaat om studenten die ofwel onderwijs vervolgen op een andere onderwijsinstelling, studenten die uitstromen met startkwalificatie (maar ongediplomeerd van de opleiding die ze volgden), of studenten van 23 jaar of ouder die voortijdig uitstromen².

Door ROC Friesland College worden diverse interventies ingezet om de uitstroom te voorkomen en te verlagen, maar nog zonder het gewenste resultaat. De wens is daarom meer zicht te krijgen op de (verschillende) oorzaken van de voortijdige uitstroom en op kansen voor verbetering. KBA Nijmegen heeft dit onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek kent twee fases. De eerste fase omvat een verkennende (en deels ook verdiepende) analyse naar de oorzaken van de voortijdige uitstroom. De tweede fase bestaat uit een verdiepend onderzoek gericht op de verbetermogelijkheden, op basis van de belangrijkste uitkomsten van de verkenning in de eerste fase. Het huidige rapport omvat de uitkomsten van de *eerste* fase van het onderzoek.

1.1 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag die in dit onderzoek centraal staat is:

Hoe kan het Friesland College meer studenten succesvol laten uitstromen met een diploma en de voortijdige uitstroom verlagen?

Voor de eerste fase van het onderzoek zijn daarbij de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe is de voortijdige uitstroom te typeren?
  - a. In termen van de opleidingskenmerken van waaruit de voortijdige uitstroom plaatsvindt;
  - b. In termen van persoonlijke kenmerken van de studenten, waaronder hun ondersteuningsbehoefte;
  - c. In termen van kenmerken van de (voorgaande) schoolloopbaan van de studenten;
2. Welke verschillende oorzaken zijn er voor de voortijdige uitstroom?
  - a. In hoeverre zijn oorzaken te vinden in kenmerken van de opleiding en het onderwijs en stage?
  - b. In hoeverre zijn oorzaken te vinden in de begeleiding en ondersteuning tijdens de opleiding en stage?

---

1 In 2020-2021 telde Friesland College 331 nieuwe vsv'ers. Bron: MBO Factsheet Friesland College (2022). Nieuwe voortijdig schoolverlaters. Voorlopige cijfers – versie 1.

2 Jongeren van 23 jaar of ouder worden niet meer meegenomen in de vsv-telling.

- c. In hoeverre zijn oorzaken te vinden in kenmerken van de student en zijn/haar opleidingskeuze?
3. In hoeverre is corona van invloed op de omvang van de voortijdige uitstroom en de oorzaak van de voortijdige uitstroom?

1.2 Onderzoeksopzet en respons

De onderzoeksopzet van de eerste fase bestaat uit twee delen:

1. Een analyse van databestanden van de studentenregistratie van het Friesland College, met daarin informatie over alle studenten;
2. Een telefonische enquête onder oud-studenten naar hun uitvalredenen.

Databestanden

De databestanden uit de studentenregistratie van ROC Friesland College bevatten informatie over opleidingskenmerken (bijv. niveau en leerweg), schoolloopbaan kenmerken (bijv. eerdere opleidingen), persoonlijke kenmerken (bijv. leeftijd en geslacht) en ontvangen tweedelijns ondersteuning van alle studenten van de instelling. Aan de hand van deze data is het mogelijk om de voortijdige uitstroom te typeren. De analyses op de voortijdige uitstromers worden afgezet tegen de analyses van de totale studentenpopulatie. De databestanden hebben betrekking studenten die een inschrijving hadden aan het Friesland College in een van de volgende studiejaren:

- 2018-2019;
- 2019-2020;
- 2020-2021;
- 2021-2022 (tot en met 1 april)

Telefonische enquête

Om de achterliggende redenen van voortijdige uitstroom beter in kaart te brengen is er een telefonische enquête onder oud-studenten gehouden. Er is gevraagd naar de reden(en) van uitval vanuit het perspectief van de student. Hiervoor zijn studenten gebeld die in studiejaar 2020-2021 of studiejaar 2021-2022 t/m 1 april voortijdig zijn uitgestroomd. Vanwege de mogelijke invloed van corona op de uitstroomredenen is ervoor gekozen om óók uitgestroomde studenten uit 2019-2020 t/m 1 april te bevragen. We hebben in totaal 297 oud-studenten gesproken.³ Deze studenten zijn representatief verdeeld naar niveau, leerweg en school (zie Bijlage B, Tabel 1a t/m c). Het aantal respondenten is te klein om een betrouwbaar beeld per studiejaar te geven. Wel is er, waar relevant, gekeken of er (grote) verschillen tussen de studiejaren zichtbaar zijn.

---

3 Het gaat om circa 15 procent van alle voortijdige uitstromers in de genoemde jaren/periode die zijn gesproken. Dat leidt tot een foutenmarge van circa 5,25 procent (bij een 95 procent betrouwbaarheidsinterval). Dit betekent dat in de tekst genoemde percentages die zijn gebaseerd op de telefonische studentenenquête in werkelijkheid 5,25 procent hoger of lager kunnen liggen.

1.3 Gehanteerde begrippen en definities

In deze rapportage worden verschillende definities en begrippen gebruikt. Hieronder zijn de belangrijkste benoemd en omschreven.

Voortijdige uitstroom

Met voortijdige uitstroom worden in dit rapport studenten bedoeld die zonder diploma hun opleiding én het Friesland College verlaten⁴. Studenten vallen niet onder de groep voortijdige uitstroom wanneer zij stoppen met hun opleiding en vervolgens een nieuwe opleiding aan het Friesland College starten. Voor de leesbaarheid van het rapport wordt de groep voortijdige uitstromers ook 'uitstromers' genoemd.

Studentenaantallen

Het Friesland College telde de afgelopen schooljaren op 1 oktober tussen de acht- en negenduizend mbo-studenten. Echter, dit aantal is niet op ieder moment van het jaar hetzelfde. Zo zijn er studenten die na het peilmoment van 1 oktober instromen en studenten die voor het einde van het studiejaar uitstromen. Het totaal aantal individuele studenten dat op enig moment in een studiejaar staat ingeschreven op het Friesland College is dus hoger. In Tabel 1.1 is het verschil in aantallen te zien per studiejaar. In dit rapport wordt uitgegaan van de studenten die op het peilmoment 1 oktober ingeschreven stonden. Het is gebruikelijk om met dit aantal te rekenen en het komt de herkenbaarheid van de analyses ten goede. In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de tussentijdse instroom, hier zullen de verschillen tussen studenten die voor 1 oktober en na 1 oktober zijn ingestroomd met elkaar worden vergeleken.

Tabel 1.1 – Aantal studenten op het peilmoment 1 oktober en totaal aantal studenten, per studiejaar

	1 oktober	Totaal (= incl. tussentijdse instroom)
2018-2019	9.222	10.535
2019-2020	8.904	10.070
2020-2021	8.678	9.788
2021-2022	8.384	9.210*

* De cijfers van studiejaar 2021-2022 betreffen een tussenstand, gegevens zijn bekend tot 01-04-2022.

Gepresenteerde cijfers, tabellen en grafieken

Zoals eerder benoemd is er voor deze rapportage naar verschillende studiejaar gekeken. Voor de herkenbaarheid van de cijfers zijn de uitkomsten van de analyses per studiejaar gepresenteerd. In principe wordt hierbij het meest recente, volledige, studiejaar gepresenteerd: 2020-2021. Ontwikkelingen tussen de studiejaar worden wanneer relevant ook gepresenteerd in de tabellen en grafieken, in de tekst of in de bijlage.

4 Het is dus mogelijk dat deze studenten wel een diploma (en startkwalificatie) hebben uit een eerder gevolgde opleiding.

De uitkomsten van de studentenenquête naar de oorzaken van uitval worden als totaal gepresenteerd. De aantallen zijn te klein om dit per schooljaar te doen. Indien relevant worden de verschillen benoemd.

1.4 Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk gaat allereerst in op de aard en omvang van de voortijdige uitstroom. Hierin wordt onder andere gekeken naar de cijfers en ontwikkelingen in de voortijdige uitstroom op hoofdlijnen. Hoofdstuk 3 richt zich op de typering van de voortijdige uitstroom. Daar zoomen we in op opleidingskenmerken, persoonlijke kenmerken van de student en de voorgaande schoolloopbaan. Ook kijken we naar het moment van uitstroom en de tussentijdse instroom van studenten. Hoofdstuk 4 brengt de oorzaken van voortijdige uitstroom volgens studenten zelf in kaart. Hierbij wordt gekeken naar oorzaken die aan de student, opleiding, school of ondersteuning gerelateerd zijn. Er is ook gekeken naar de invloed van corona op de typering en oorzaak van voortijdige uitstroom. Het laatste hoofdstuk bevat de samenvatting en conclusies. Tevens blikken we daarin vooruit naar de tweede (verdiepende) fase van het onderzoek.

2 Aard en omvang van de voortijdige uitstroom

Zoals in de inleiding al werd benoemd, worden in dit rapport met voortijdige uitstroom studenten bedoeld die zonder diploma hun opleiding én het Friesland College verlaten. Studenten die stoppen met hun opleiding en vervolgens een nieuwe opleiding aan het Friesland College starten vallen dus niet onder deze groep. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de belangrijkste cijfers over de aard en omvang van de voortijdige uitstroom van het Friesland College. Hoe groot is deze groep en hoe heeft de uitstroom zich de afgelopen jaren ontwikkeld?

Cijfers en ontwikkelingen op hoofdlijnen

Om de ontwikkeling van de voortijdige uitstroom in kaart te brengen is het relevant om deze aantallen af te zetten tegen de ontwikkeling van het totale studentenaantal van het Friesland College. Dit aantal daalt de laatste jaren. In studiejaar 2018-2019 telde het Friesland College 9.222 studenten. In studiejaar 2021-2022 zijn dit er bijna 1.000 minder. Dit is te zien in Tabel 2.1. Er zijn meerdere redenen voor deze daling. Volgens betrokkenen van het Friesland College heeft de uitbreiding van het studentenreisrecht van MBO-studenten onder de 18 jaar per 1 januari 2017⁵ ervoor gezorgd dat meer mbo-studenten uit de regio voor een opleiding op een andere mbo-instelling (buiten de regio) kiezen. Ook concurrentie met het mbo in de regio lijkt van invloed te zijn: parallel aan de daling die zichtbaar is in de studentenaantallen van het Friesland College is er een stijging van het studentenaantal bij ROC Friese Poort.⁶ In de komende jaren zal ook demografische krimp een rol gaan spelen. De verwachting is dat het aantal studenten bij het Friesland College als gevolg daarvan tussen 2022 en 2036 met circa 1.500 studenten zal dalen; een daling van 18 procent.⁷ Volgens betrokkenen van het Friesland College is er in de meegenomen studie jaren nog geen doorwerking zichtbaar van de demografische krimp die in de regio speelt.

Tabel 2.1 – Gediplomeerde en ongediplomeerde uitstroom, per studiejaar (%)

	2018-2019		2019-2020		2020-2021		2021-2022*	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen uitstroom	5.779	63	5.929	67	5.741	66	7.566	90
Uitstroom	3.443	37	2.975	33	2.937	34	818	10
- Gediplomeerd	2.172	24	1.902	21	1.850	21	377	5
- Ongediplomeerd ⁸	1.271	14	1.073	12	1.087	13	441	5
Totaal (N=100%)	9.222		8.904		8.678		8.384	

* De uitstroom van studiejaar 2021-2022 betreft een tussenstand, uitstroomgegevens zijn bekend tot 01-04-2022.

5 Kamerbrief *Invoeringsdatum voor reisrecht minderjarige MBO'ers*, 9 december 2015, pag. 1.

6 Tussen 2017 en 2021 is het aantal studenten met ongeveer 1.000 gestegen. Bron: DUO

7 Bron: DUO *Studentenprognoses mbo 2017-2036*.

8 Ongediplomeerd van de laatstgevolgde opleiding. Een deel van de studenten heeft eerder wel al een mbo-diploma voor een andere mbo-opleiding behaald.

In Tabel 2.1 is ook een uitsplitsing gemaakt tussen de gediplomeerde en voortijdige uitstroom per studiejaar. Ieder studiejaar stromen er nieuwe studenten in en stroomt een deel van de bestaande studenten uit, circa een derde van alle studenten. Het grootste deel van alle uitstromers stroomt uit mét een diploma (circa 21-24%)⁹, maar er is ook een deel dat uitstroomt zonder diploma. Het gaat om ruim 1.000 voortijdige uitstromers per jaar, tussen de 12 en 14 procent van alle studenten per studiejaar. Dit betekent dat jaarlijks circa één op de acht studenten het Friesland College verlaat zonder diploma. Dat is niet alleen een probleem voor de individuele student die uitstroomt, maar ook nadelig voor het Friesland College. Het sterk regionale voedingsgebied van het Friesland College (met weinig studenten van buiten Friesland) en de verwachte krimp in de regio zorgen ervoor dat het belang om studenten voor de instelling te behouden extra groot is.

Zowel de gediplomeerde als de ongediplomeerde uitstroom is in de studie jaren 2019-2020 en 2020-2021 lager dan in 2018-2019. Dit wijst erop dat studenten langer in het onderwijs verblijven. Ook in andere regio's zien we tijdens deze studie jaren een soortgelijke ontwikkeling, waarin jongeren langer in het onderwijs verblijven.¹⁰ Corona is hiervoor een mogelijke verklaring: tijdens de studie jaren met veel coronamaatregelen is vanuit het Friesland College veel inzet geweest op het in onderwijs houden van studenten. Bovendien is door sluiting van diverse sectoren, onzekerheid over de arbeidsmarkt, geen afgifte van bindende studieadviezen (BSA) en gebrek aan alternatieven zoals een tussenjaar, het volgen van een opleiding en het langer doorstuderen voor jongeren aantrekkelijker geworden. Welke rol en invloed corona precies heeft in de lagere uitstroom in 2019-2020 en 2020-2021 is niet vast te stellen. Mogelijk dragen ook andere factoren bij aan deze lagere uitstroom.

Startkwalificatie, vsv en schoolwisselaars

Eerder is al benoemd dat studenten die voortijdig uitstromen in een voorgaande opleiding mogelijk al een startkwalificatie hebben behaald. In het studiejaar 2020-2021 is dat voor het merendeel (71%) van de studenten die voortijdig uitstromen niet het geval. Een kwart van de voortijdige uitstromende studenten is wél in het bezit van een startkwalificatie en van vier procent is dit onbekend.¹¹ In de andere studie jaren zijn de verhoudingen tussen de groepen wel of geen startkwalificatie ongeveer gelijk.

Er zijn geen exacte gegevens over welk deel van voortijdige uitstroom met een nieuwe opleiding start op een andere school. Wel kunnen we, voor de groep zonder startkwalificatie, een schatting maken aan de hand van de vsv-cijfers en informatie over de leeftijd van studenten.¹² Dit is weergegeven in Figuur 2.1.

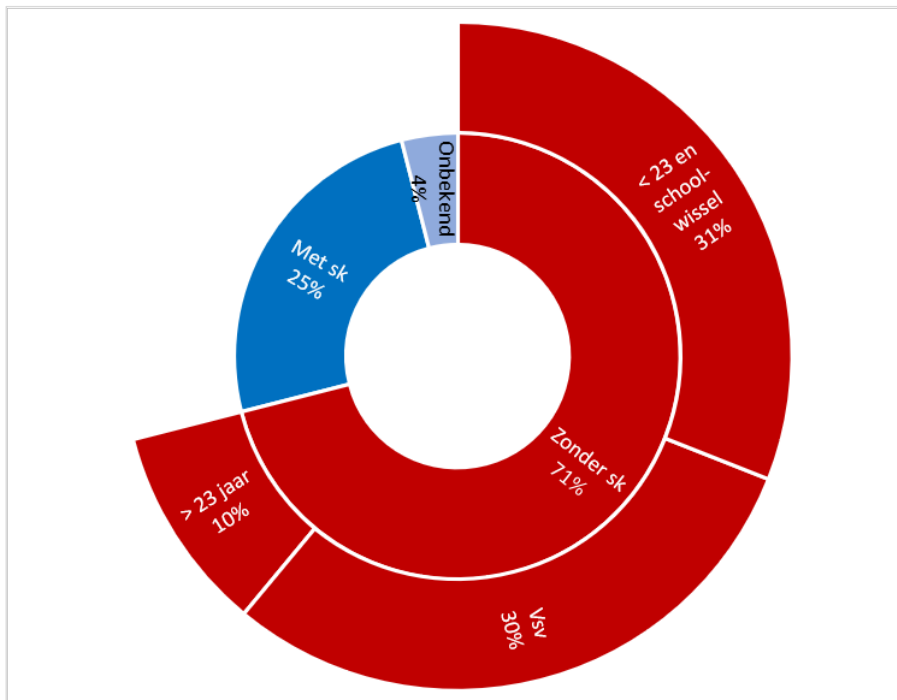
9 De omvang van de gediplomeerde uitstroom en het percentage gediplomeerde uitstromers ten opzichte van de totale studentenpopulatie wordt mede bepaald door de gemiddelde studieduur/verblijfsduur van studenten op het Friesland College. Zo leidt een groot aandeel studenten op mbo-1 of mbo-2 tot meer gediplomeerde uitstroom, omdat deze opleidingen korter duren (het omgekeerde geldt voor mbo-3 en mbo-4). Om die reden is de *ongediplomeerde* uitstroom afgezet tegen alle studenten van het Friesland College die op 1 oktober van het studiejaar stonden ingeschreven, en niet tegen de totale uitstroom.

10 Beurskens, K., Kennis, R., Eimers, T. (2022). *SchoolWerkt! Over jongeren en jongvolwassenen in de RMC-regio Utrecht. Factsheet meting 2021*. Nijmegen: KBA Nijmegen.

11 Dit komt door een verandering in de registratie bij het Friesland College, voor alle nieuwe studenten wordt dit tegenwoordig geregistreerd. Het percentage van alle studenten waarvoor het bezit van een startkwalificatie onbekend is, daalde van 10 procent (2018-2019) naar 4 procent.

12 Voor de groep studenten die het Friesland College verlaten met een startkwalificatie en voor degenen waarvoor deze informatie ontbreekt is dit niet mogelijk.

Figuur 2.1 – Voortijdige uitstromers naar startkwalificatie, schoolwissel en vsv, studiejaar 2020-2021 (N=1.087)

Uit de Figuur komt het volgende beeld naar voren:

- Ongeveer tien procent van de voortijdige uitstroom is 23 jaar of ouder, zij vallen niet meer onder de kwalificatieplicht en worden dus niet meegenomen in de vsv-telling.
- Uit de factsheet voortijdig schoolverlaten over het Friesland College blijkt dat er in 2020-2021 331 nieuwe vsv'ers waren.¹³ Afgezet tegen het totale aantal voortijdige uitstromers in dat jaar, gaat het om ongeveer dertig procent van alle ongediplomeerde uitstromers.
- De studenten die overblijven (niet vsv en onder de 23 jaar) zijn hoogstwaarschijnlijk van school gewisseld. Dat komt neer op 31 procent van de voortijdige uitstroom, circa 345 studenten.

¹³ MBO Factsheet Friesland College Schooljaar 2020-2021 (2022). Nieuwe voortijdig schoolverlaters. Voorlopige cijfers – versie 1.

3 Typering voortijdige uitstroom

In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste kenmerken en ‘vindplaatsen’ van de voortijdige uitstroom van het Friesland College. In de analyses zijn diverse factoren meegenomen. Hiervan worden de meest opvallende en belangrijkste resultaten gepresenteerd in dit hoofdstuk. In Bijlage A zijn een aantal aanvullende uitkomsten gepresenteerd. We typeren de voortijdige uitstroom in dit hoofdstuk aan de hand van opleidingskenmerken, persoonlijke kenmerken, kenmerken van de voorgaande schoolloopbaan en het uitstroommoment. Tot slot is er gekeken naar de tussentijdse instroom.

Vooruitlopend op de typering naar de verschillende kenmerken, is het duidelijk dat voortijdige uitstroom zich niet op één plek voordoet. Diverse kenmerken verklaren steeds maar een deel van de uitstroom. In dit hoofdstuk worden deze kenmerken uitgelicht. Tegelijkertijd is er vooral sprake van veel spreiding. Dit betekent tevens dat óók op kenmerken waar de voortijdige uitstroom relatief groot is, de meeste studenten met deze kenmerken niet uitvallen.

3.1 Opleidingskenmerken

Met opleidingskenmerken worden kenmerken bedoeld die te maken hebben met het onderwijs, de opleiding en de school van de studenten. Het gaat bijvoorbeeld om niveau en leerweg, maar ook over de school, het team en de opleiding. We laten zien hoe de uitstroom is verdeeld en zetten dit af tegen de verdeling van alle studenten¹⁴ op de verschillende kenmerken.

Niveau en leerweg

Bijna de helft (47%) van de studenten die voortijdig uitstromen volgde een mbo-4 opleiding voorafgaand aan de uitstroom. In omvang (absolute aantallen) is dit het mbo-niveau met de grootste groep voortijdige uitstromers. Dat heeft ook te maken met het feit dat de meerderheid (56%) van alle studenten op het Friesland College een mbo-niveau 4 opleiding volgt. Relatief gezien valt echter een andere groep op: voortijdige uitstromers vanuit mbo-niveau 2. Van alle studenten volgt zestien procent een mbo-2 opleiding, terwijl 23 procent van alle voortijdige uitstroom afkomstig is uit mbo-2. In Figuur 3.1a is de verdeling naar mbo-niveau te zien voor de groep voortijdige uitstromers en voor alle studenten.

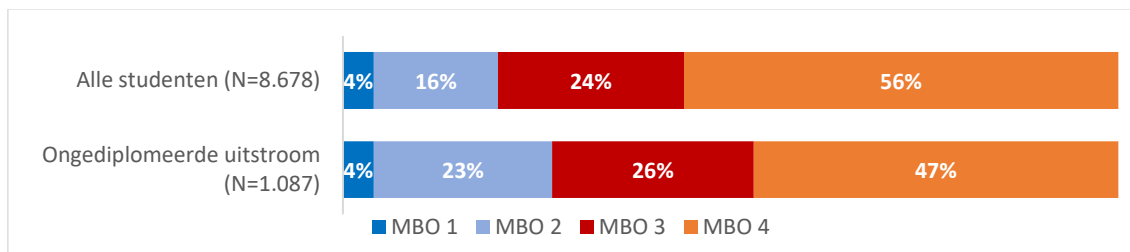
Veruit het grootste deel (79%) van de studenten op het Friesland College volgt een bol-opleiding. Voor de studenten die voortijdig uitstromen is dit beeld vergelijkbaar. Dit is weergegeven in figuur 3.1b. De afgelopen jaren is er sprake van een daling van het aantal en percentage bol-studenten op het Friesland College en een stijging van het aantal en aandeel bbl'ers: in studiejaar 2018-2019 volgde negentien procent van alle studenten een bbl-opleiding en in 2021-2022 is dat 22 procent (zie Bijlage A, Tabel 1). De verhouding in de voortijdige uitstroom tussen bol en bbl is echter niet veranderd.

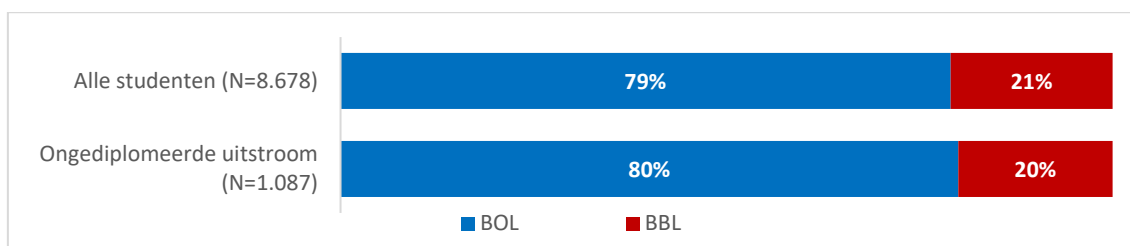
¹⁴ Met alle studenten, wordt de groep studenten bedoeld die op 1 oktober van dat schooljaar op het Friesland College stonden ingeschreven. Dit is de optelsom van de ongediplomeerde uitstroom, de gediplomeerde uitstroom en alle (nog steeds) in opleiding zijnde studenten.

Wanneer er gekeken wordt naar de combinatie van niveau en leerweg dan zien we relatief veel voortijdige uitstroom op bol-3.¹⁵ In aantallen gezien betreft dit echter een beperkte groep studenten (N = 190). In Bijlage A, Figuur 1 is een weergave van de combinatie van niveau en leerweg te vinden.

Figuur 3.1a - Voortijdige uitstromers en alle studenten, naar mbo-niveau studiejaar 2020-2021

Figuur 3.1b - Voortijdige uitstromers en alle studenten, naar leerweg studiejaar 2020-2021

School, team en opleidingen

Voortijdige uitstromers zijn afkomstig vanuit alle verschillende scholen, teams en opleidingen van het Friesland College. Er is sprake van veel spreiding en voortijdige uitstroom is dan ook niet het probleem van één of enkele scholen, teams of opleidingen. Wel zijn er verschillen in de omvang van de groep voortijdige uitstromers per school, team of opleiding.

Het deel van alle studenten dat voortijdig uitstroomt noemen we het uitstroompercentage. Zoals in Figuur 3.2 is te zien, wisselt het uitstroompercentage van de scholen sterk per studiejaar. In alle studiejaar valt op dat de voortijdige uitstroom van de scholen voor Zorg, Service en Welzijn en Commercie en Dienstverlening hoger is dan het gemiddelde van het Friesland College als geheel. Wel is het uitstroompercentage bij de school voor Commercie en Dienstverlening de afgelopen jaren gedaald.

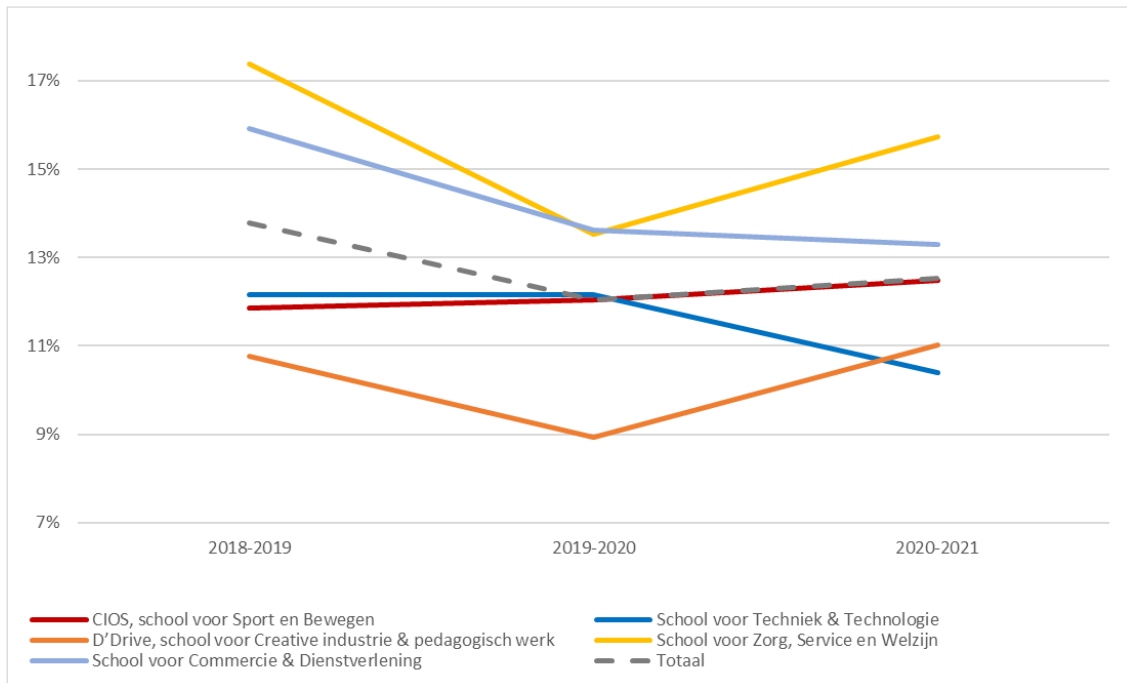
Ook het uitstroompercentage van de school voor Techniek en Technologie is tussen 2019-2020 en 2020-2021 gedaald. In 2021-2022 is bij Techniek en Technologie echter een opvallende stijging zichtbaar van de voortijdige uitstroom in specifiek de bbl (tot 1 februari¹⁶). In 2020-2021 was de voortijdige uitstroom vanuit de bbl bij de school voor Techniek en Technologie nog twee procent (over de periode oktober-februari); in 2021-2022 ging het om vier procent. In aantallen gaat het om een stijging van 18 voortijdige uitstromers in 2020-2021 (tot 1 februari) naar 41 in 2021-2022 (tot 1 februari). Bij de andere scholen en opleidingen zien we deze ontwikkeling niet. Een

¹⁵ Op mbo-niveau 3 volgt 58 procent van de studenten een bol-opleiding. Van alle voortijdige uitstromers op mbo-3, volgde 68 procent een bol-opleiding.

¹⁶ Cijfers van na 1 februari 2022 waren ten tijde van het onderzoek nog niet bekend.

mogelijke verklaring hiervoor zou groenpluk kunnen zijn. Vanwege de tekorten in de Techniek¹⁷ krijgen studenten dan al voor het behalen van hun diploma een baan aangeboden, wat leidt tot voortijdige uitstroom. Hoewel het in aantallen een klein deel van de voortijdige uitstroom betreft, is de stijging evenwel opvallend.

Figuur 3.2 – Ontwikkeling uitstroompercentage over de jaren, per school* (%)¹⁸

* FC extra en Life Sciences zijn niet los in deze figuur weergegeven vanwege de kleine aantallen, wel zijn deze meegenomen in de weergave voor het totaal.

Ook op het niveau van teams en opleidingen is sprake van veel spreiding in de voortijdige uitstroom. Als we kijken naar de tien teams met de hoogste uitstroompercentages dan zien we dat die allemaal behoren tot drie scholen: CIOS, Zorg, Service en Welzijn en Commercie en Dienstverlening. 29 Procent van de voortijdige uitstroom is afkomstig vanuit deze tien teams, terwijl deze teams twintig procent van alle studenten van het Friesland College hebben. Ter vergelijking: de tien teams met de laagste uitstroompercentages hebben 21 procent van de studenten en zijn goed voor twaalf procent van de voortijdige uitstroom. Deze teams (met het laagste aandeel voortijdige uitstroom) zijn verspreid over alle scholen, behalve Zorg, Service en Welzijn.

Als we kijken naar de uitstroompercentages van individuele opleidingen (crebo's), dan zien we meer spreiding over de verschillende scholen dan dat we op teamniveau zien. Wel valt op dat twaalf van de 25 crebo's met het hoogste uitstroompercentage niveau-2 opleidingen betreffen.

In Bijlage A is een overzicht te vinden van de teams (Tabel 2a en 2b) en opleidingen (Tabel 3) met de hoogste uitstroompercentages.

17 MBO TODAY (2021). *Scholen vrezen snelle toename van 'groenpluk'* <https://mbo-today.nl/scholen-vrezen-snelle-toename-van-groenpluk/>.

18 Het studiejaar 2021-2022 is niet weergegeven, omdat enkel cijfers tot 1 februari bekend waren.

Persoonlijke kenmerken

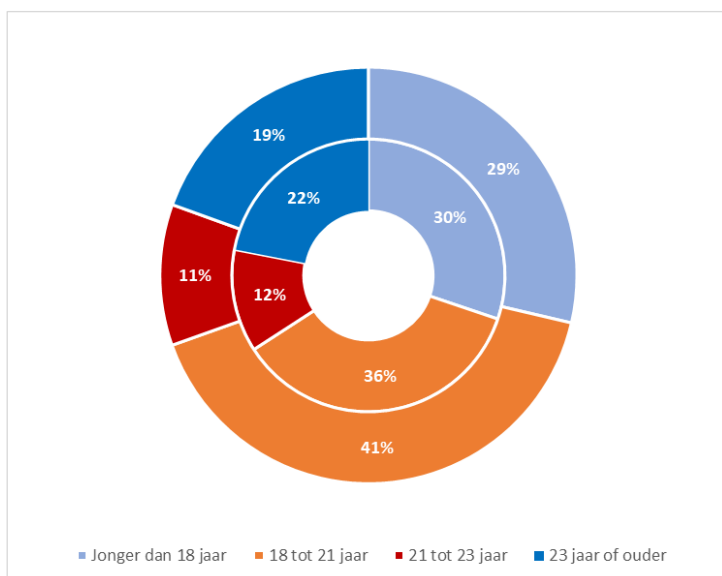
Er is ook gekeken naar de persoonlijke kenmerken van studenten, namelijk leeftijd, geslacht en woonplaats. Ook hier geldt dat er sprake is van veel spreiding van voortijdige uitstromers over de genoemde kenmerken. Voor het geslacht en de woonplaats van studenten zijn er geen opvallende uitkomsten gevonden. Dat wil zeggen dat de studenten die voortijdig uitstromen niet verschillen in samenstelling in termen van geslacht of woonplaats ten opzichte van alle studenten op het Friesland College.

Leeftijd

Op het Friesland College is circa een derde van alle studenten onder de achttien jaar, veertig procent tussen de achttien en 21 jaar en nog eens tien procent is tussen de 21 en 23 jaar. Bijna twintig procent van alle studenten op het Friesland College is 23 jaar of ouder. De leeftijd van studenten verschilt sterk naar leerweg. Bbl-studenten zijn veel vaker (43%) 23 jaar of ouder dan bol-studenten (13%). Andersom is het aandeel studenten dat jonger is dan 18 jaar bij de bol-opleidingen (32%) veel groter dan bij de bbl-opleidingen (15%).

De leeftijdssamenstelling van de jongeren die voortijdig uitstromen is redelijk vergelijkbaar (zie Figuur 3.3). Dat betekent dat voortijdige uitstroom niet veel vaker voorkomt onder jongeren uit bepaalde leeftijdscategorieën. Alleen de voortijdige uitstroom onder studenten van 23 jaar of ouder – het betreft 22 procent van de totale voortijdige uitstroom – is iets hoger dan op basis van alle studenten verwacht zou kunnen worden. Het gaat veelal niet om studenten die pas laat in de opleiding uitvallen, maar het betreft vooral veel volwassenen in de bbl. Ander onderzoek laat zien dat dit een groep studenten betreft die relatief vaak vanuit een werksituatie met een mbo-opleiding start.¹⁹ Deze groep voortijdige uitstromers heeft ook veel vaker (54%) al een startkwalificatie in bezit dan het gemiddelde van alle voortijdige uitstromers (25%).

Figuur 3.3 – Leeftijd van voortijdige uitstromers (binnenste ring) en alle studenten (buitenste ring), studiejaar 2020-2021.

19 Eimers, T., Keppels, E., Jager, A. (2010). *De bbl als leerweg voor volwassenen: Een kwantitatieve analyse van deelnemers van 23 jaar en ouder in de beroepsbegeleidende leerweg van het mbo*. Nijmegen: KBA Nijmegen.

Ondersteuning

Een andere belangrijke factor waar naar gekeken is, is de extra ondersteuning die studenten hebben ontvangen. Extra ondersteuning kan als een afgeleide gezien kan worden voor de ondersteuningsbehoefte van een student. De voortijdige uitstroom onder studenten die extra ondersteuning hebben ontvangen vanuit het Friesland College is veel hoger dan gemiddeld: jaarlijks stroomt 26 tot 28 procent van de studenten met ondersteuning voortijdig uit. Dit beeld stemt overeen met resultaten uit ander onderzoek. In de regio Utrecht was de voortijdige uitstroom onder mbo-studenten die (tweedelijns) ondersteuning hebben ontvangen gemiddeld 27 procent.²⁰

ROC Friesland College registreert de extra ondersteuning per student aan de hand van verschillende formulieren. Voor dit onderzoek hebben we per studiejaar en per student informatie ontvangen over de soorten en aantallen ondersteuningsformulieren die zijn ingevuld. Over de inhoud van de formulieren en de context waarin deze zijn ingevuld is geen informatie beschikbaar.

Er is op basis van de beschikbare informatie gekeken naar de volgende kenmerken:

- Óf studenten in een studiejaar extra ondersteuning hebben ontvangen (minstens één formulier);
- Wat de aard is van de extra ondersteuning die studenten hebben ontvangen (bijv. Rebound, Pitstop, Passend onderwijs etc.).

In studiejaar 2020-2021 is er ook ondersteuning geboden aan studenten die studievertraging op hebben gelopen door corona. Omdat deze ondersteuning van andere aard is als de tweedelijns-ondersteuning die hiervoor is besproken zijn deze studenten niet meegenomen in de analyses van de totale aantallen studenten met ondersteuning.

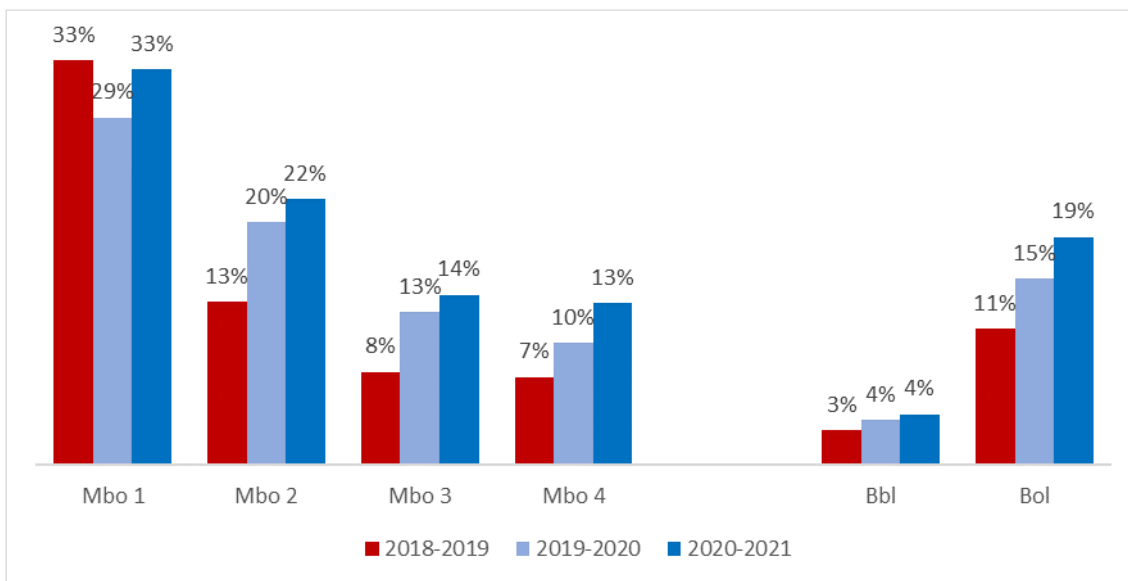
Het percentage studenten met extra ondersteuning op het Friesland College is de afgelopen jaren gestegen. In 2018-2019 ontving circa tien procent van alle studenten ondersteuning. In 2020-2021 was dat zestien procent. De omvang hiervan is vergelijkbaar met eerder onderzoek bij andere mbo-instellingen²¹, waar gemiddeld achttien procent van de studenten extra ondersteuning kreeg. Een steeds groter deel van de voortijdige uitstroom van het Friesland College heeft dus extra ondersteuning ontvangen. Dat betekent dat het bereik van de tweede lijn onder voortijdige uitstromers toeneemt. Tegelijkertijd is er ook een aanzienlijke groep voortijdige uitstromers die geen extra ondersteuning heeft gehad. Uit de gesprekken met studenten blijkt dat een deel die (extra) ondersteuning wel graag had willen hebben. We komen hier in hoofdstuk 4 (paragraaf 4.1.1) uitgebreider op terug.

Met name studenten op mbo-1 (33%) en mbo-2 (22%) ontvangen relatief vaker extra ondersteuning. Daarnaast ontvangen bol-studenten veel vaker extra ondersteuning dan studenten die een bbl-opleiding volgen. Dit is ook te zien in Figuur 3.4. Studenten op de school voor Techniek en Technologie krijgen minder vaak extra ondersteuning dan op de andere scholen. Opvallend is dat de uitstroom onder de studenten die (wel) ondersteuning ontvangen bij Techniek en Technologie juist hoger is dan bij de andere scholen. In Bijlage A, Tabel 4 zijn de uitstroompercentages voor studenten met ondersteuning, per school te vinden.

20 Eimers, T., Hilken, T., Kennis, R., Roelofs, M. (2017). *Uitval in het mbo voorkomen, de rol van de factor student en de factor opleiding*. Regiomonitor Utrecht Voortijdig Schoolverlaten, Nijmegen: KBA Nijmegen

21 Eimers, T., Hilken, T., Kennis, R., Roelofs, M. (2017). *Uitval in het mbo voorkomen, de rol van de factor student en de factor opleiding*. Regiomonitor Utrecht Voortijdig Schoolverlaten, Nijmegen: KBA Nijmegen

Figuur 3.4 – Percentage studenten dat ondersteuning heeft ontvangen, naar studiejaar, niveau en leerweg.

Bij bepaalde vormen van ondersteuning is de voortijdige uitstroom (logischerwijs) veel hoger (zie Bijlage A, Tabel 5). Een voorbeeld hiervan is loopbaanondersteuning. Dat lijkt het logische gevolg van het feit dat deze ondersteuning vaak wordt ingezet wanneer studenten problemen hebben in de studieloopbaan.²² Het knelpunt is echter wel dat deze studenten niet worden behouden voor het Friesland College. Zij wisselen dus niet alleen van opleiding, maar ook van mbo-instelling.

Ondersteuning bij studievertraging door corona

In studiejaar 2020-2021 is er ook ondersteuning geboden aan studenten die studievertraging op hebben gelopen door corona. Uit de (aparte) analyses blijkt dat een kwart van de studenten in het studiejaar 2020-2021 ondersteuning bij coronavertraging kreeg. Zeven procent van hen is in datzelfde jaar voortijdig uitgestroomd. Het is onbekend of de voortijdige uitstroom van deze studenten samenhangt met de coronavertraging. In het volgende hoofdstuk wordt wel dieper ingegaan op het effect van corona op de uitstroomredenen van studenten.

3.2 Voorgaande onderwijsloopbaan

Naast opleidingskenmerken en persoonlijke kenmerken kunnen we ook kijken naar kenmerken in de (voorgaande) onderwijsloopbaan van studenten. Dit zijn kenmerken die gaan over de opleiding die studenten voorafgaand aan hun opleiding bij het Friesland College hebben gevolgd.

²² Aan de hand van de beschikbare informatie weten we niet of de reden van uitstroom samenhangt met de ondersteuning die studenten hebben ontvangen. Uit eerder onderzoek bij een ander ROC kwam naar voren dat de uitstroomredenen van studenten met ondersteuning niet wezenlijk afwijken van de studenten die geen ondersteuning hebben ontvangen (eerder onderzoek: Eimers, T., Kennis, R., Keppels, E., Roelofs, M. (2011). *Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland*. Regiomonitor Utrecht Voortijdig Schoolverlaten, Nijmegen: KBA Nijmegen).

Bij een deel van de studenten die voortijdig uitstromen is er sprake van wisselgedrag in de schoolloopbaan. Zij volgden in hun schoolloopbaan meerdere opleidingen op het mbo. Enerzijds betreft het studenten die 'switchen' van opleiding (op hetzelfde niveau). Anderzijds gaat het om studenten die een opleiding op een lager of juist op een hoger niveau gaan volgen (opstroom/afstroom). Aan de hand van de beschikbare data kunnen we op twee manieren kijken naar wisselgedrag:

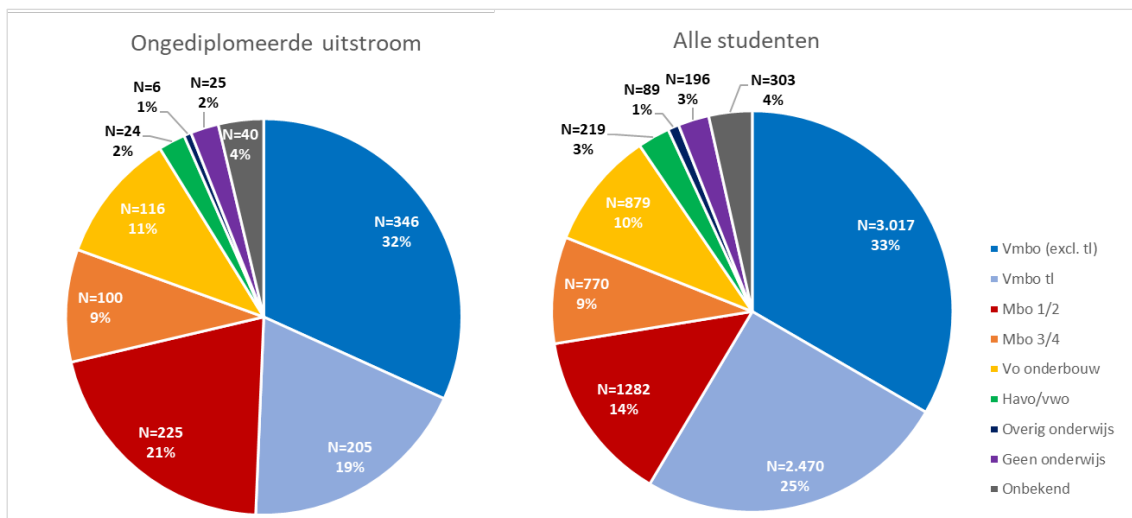
- De door het Friesland College geregistreerde voorgaande opleiding bij de eerste inschrijving van de student op het Friesland College. Ook wisselgedrag vanuit een mbo-opleiding op een andere mbo-instelling is hierbij in beeld;
- Een reconstructie van de onderwijsloopbaan aan de hand van de verschillende inschrijvingen die studenten bij het Friesland College hebben gehad tussen 2018-2019 en 2021-2022. Het voordeel hiervan is een meer gedetailleerd beeld over meerdere jaren.

Onderwijsherkomst

Circa dertig procent van de voortijdige uitstroom volgde eerder al een mbo-opleiding (ten opzichte van 23 procent van alle studenten). Een overzicht van de onderwijsherkomst is te zien in Figuur 3.5.

Wanneer we inzoomen op mbo-2 zien we dat studenten die eerder al een mbo-1 of mbo-2²³ opleiding volgden een grotere kans op voortijdige uitstroom hebben; van alle mbo-2 studenten is 23 procent afkomstig vanuit (een andere) mbo-1/2 opleiding, van alle uitstromers is 36 procent afkomstig vanuit (een andere) mbo-1/2 opleiding. Uit eerder onderzoek op een andere mbo-instelling kwam ook naar voren dat doorstromers vanuit mbo-1 naar mbo-2 vaker uitvallen dan andere mbo-2 studenten.²⁴

Figuur 3.5 – Voorgaande opleiding alle studenten en voortijdige uitstroom, studiejaar 2020-2021.²⁵

23 Het is aan de hand van de beschikbare data niet mogelijk om een uitsplitsing te maken tussen mbo-1 en mbo-2.

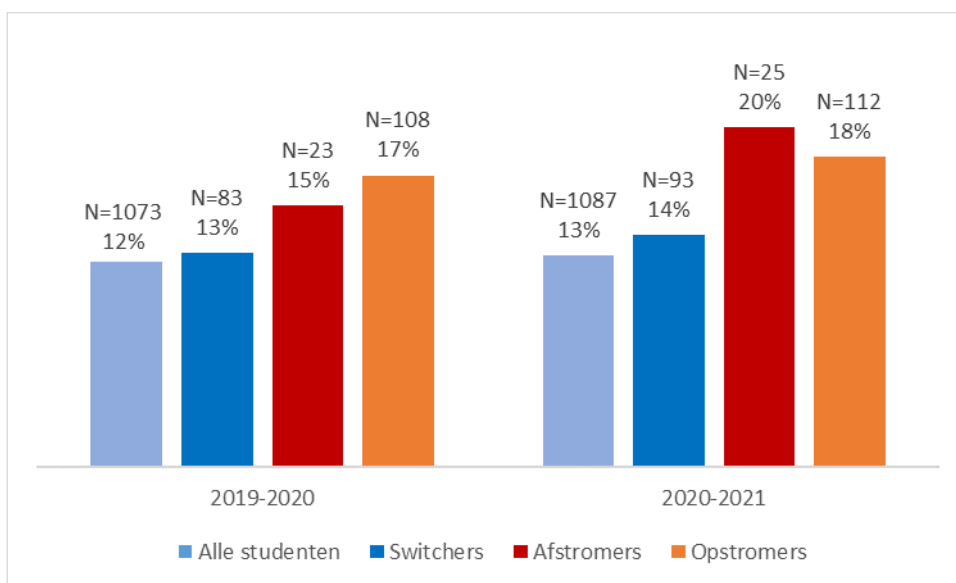
24 Kennis, R. (2020). *Vasthouden en niet loslaten. Gezamenlijke richtlijnen voor de vsv-periode 2020-2024*. RMC Midden-Brabant. Nijmegen: KBA Nijmegen.

25 De groep studenten afkomstig uit de vo-onderbouw lijkt met 10 procent erg groot te zijn. Niet duidelijk is welke studenten precies tot deze groep worden gerekend (bv. havo-3, ISK).

Opleidingswisselaars

Studenten die wisselen van opleiding hebben een grotere kans om het jaar erna voortijdig uit te stromen. Met name studenten die op- of afstromen, stromen (in het jaar na de opleidingswissel) vaker voortijdig uit, zoals te zien in Figuur 3.6. Dit geldt overigens alléén voor het eerste jaar na de opleidingswissel; in het tweede jaar na de wissel is er geen sprake meer van een verhoogd uitstroomrisico.

Figuur 3.6 – Percentages van switchers, op- en afstromers die uitgestroomd zijn in het jaar na de opleidingswissel

Switch, opstroom en afstroom vergroten dus het risico op voortijdige uitstroom. Maar tegelijkertijd laten de cijfers ook zien dat de meerderheid van de opleidingswisselaars niet uitvalt. Dat maakt het moeilijk om op dit kenmerk te sturen.

3.3 Uitstroommoment

Naast kenmerken in de opleiding, persoonlijke kenmerken en voorgaande onderwijsloopbaan is de voortijdige uitstroom ook te typeren aan de hand van het jaar van de opleiding waarin de student uitstroomt en het moment in het studiejaar (uitstroomdatum) waarin de student besluit te stoppen.

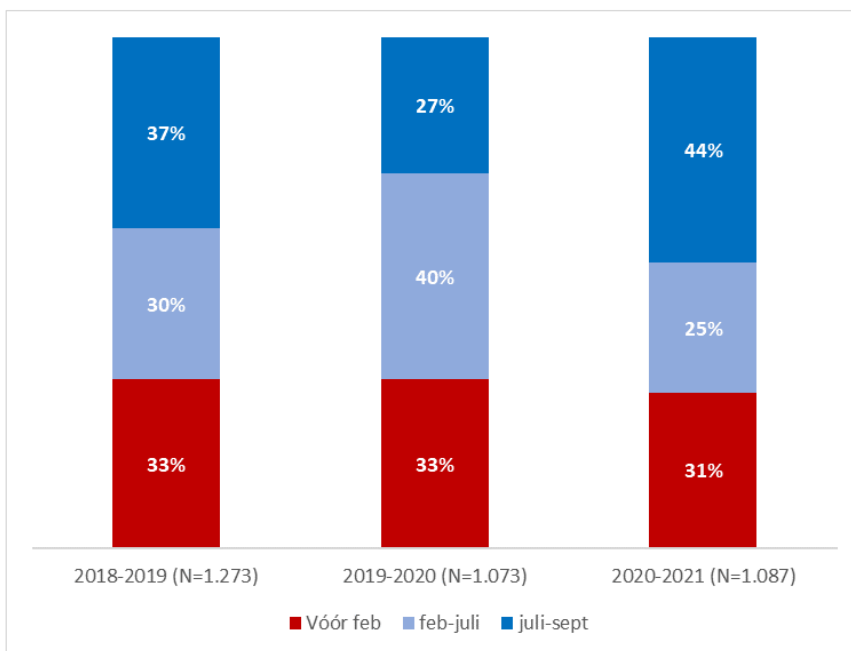
De analyses laten zien dat een groot deel (circa twee derde) van de studenten uitvalt in het eerste jaar van de opleiding. Tegelijk stroomt er dus ook een deel van de studenten pas in een later stadium van de opleiding uit, een klein deel (11%) zelfs pas in het derde jaar van de opleiding. In Bijlage A, Figuur 2 is dit per studiejaar gepresenteerd.

In Figuur 3.7 toont het moment in het studiejaar waarop studenten voortijdig uitstromen. Het figuur toont een groot 'zomerlek'. Veel studenten (in 2020-2021 circa 44%) stromen tussen het eind van het studiejaar en voor het begin van het nieuwe studiejaar uit. Een verklaring hiervoor is deels te

vinden in de uitstroomredenen van studenten. Richting de zomer neemt 'studiekeuze' toe als uitstroomreden.²⁶ In het volgende hoofdstuk gaan we hier dieper op in. Mogelijk is een deel van het zomerlek ook administratief. Betrokkenen geven aan dat veel studenten administratief op 31 juli worden uitgeschreven, terwijl de werkelijke uitstroombdatum op een ander moment plaatsvindt.

In het studiejaar 2019-2020 was een ander patroon zichtbaar. We zien in dat jaar een veel groot aandeel studenten dat tussen februari en juli voortijdig is uitgestroomd. Hier lijkt sprake te zijn van een corona-effect. Tijdens deze periode in 2019-2020 was er voor het eerst sprake van een landelijke schoolsluiting en studenten en scholen kregen plotseling te maken met (het organiseren van) volledig online onderwijs. Dit lijkt een verklaring te zijn voor de grote uitstroom in deze periode. Als gevolg daarvan was het 'zomerlek' in 2019-2020 kleiner.

Figuur 3.7 – Voortijdige uitstroom naar uitstroombdatum, per studiejaar

3.4 Tussentijdse instroom

De analyses in deze rapportage hebben betrekking op studenten die op 1 oktober van een studiejaar staan ingeschreven. Echter, zoals in de inleiding al werd besproken, is het aantal studenten niet op ieder moment van het jaar gelijk. Zo zijn er studenten die pas na het peilmoment van 1 oktober instromen. Het totaal aantal individuele studenten dat op enig moment in een studiejaar staat ingeschreven op het Friesland College is dus hoger dan de telling op 1 oktober. In deze paragraaf zoomen we in op de studenten die ná 1 oktober instromen: de tussentijdse instroom. Dit zijn studenten die nog niet in de analyses van dit rapport zijn meegenomen en ook niet in de cijfers van DUO zichtbaar zijn. Hierdoor is er maar weinig informatie bekend over deze groep studenten.

²⁶ Dit komt naar voren uit de telefonische studentenenquête.

Jaarlijks stromen ongeveer vijfhonderd studenten in ná het peilmoment van 1 oktober. Opvallend is dat een groot deel van hen (per jaar tussen de 30-50%, circa 150-250 studenten per jaar) vóór 1 oktober in het opvolgende jaar het Friesland College alweer heeft verlaten zonder diploma. De voortijdige uitstroom onder tussentijdse instromers is dus veel hoger dan die van studenten die op 1 oktober al staan ingeschreven. Met name in het studiejaar 2019-2020 was de voortijdige uitstroom onder tussentijdse instromers erg groot (50%). Tabel 3.1 laat dit zien. Deze groep van 150-250 voortijdige uitstromers komt boven op de groep van de circa 1.000 uitstromers waarover het tot nu toe in het rapport is gegaan.

De voortijdige uitstroom van tussentijdse instromers is niet op één of enkele specifieke plekken in de organisatie zichtbaar, maar komt voor op alle mbo-niveaus en bij alle scholen.

Tabel 3.1 – Onderwijssituatie* van tussentijdse instromers, per studiejaar

	2018-2019		2019-2020		2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nog in onderwijs of uitgestroomd met diploma	391	62	247	50	332	69
Ongediplomeerde uitstroom	244	38	251	50	152	31
Totaal (100%)	635		498		484	

* Gemeten op 1 oktober van het opvolgende studiejaar

Op basis van gesprekken met betrokkenen van het Friesland College komt naar voren dat een deel van het probleem mogelijk veroorzaakt wordt door registratie bij examendeelnemers. Examendeelnemers vormen een deel van de tussentijdse instroom. Zij worden volgens betrokkenen bij het Friesland College automatisch uitgeschreven wanneer zij aan het eind van het studiejaar geen diploma hebben behaald. Dit kán een verklaring zijn voor de hoge voortijdige uitstroom. Aan de hand van de beschikbare data is echter niet vast te stellen welk deel van de tussentijdse instroom examendeelnemers betreft. Ook is het type vooropleiding (bijv. pro of vso) van deze studenten niet bekend. Daardoor is niet duidelijk hoe groot het probleem van de hogere uitval onder tussentijdse instromers echt is.

3.5 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de typering van de voortijdige uitstroom aan de hand van een aantal kenmerken: opleidingskenmerken, persoonlijke kenmerken, kenmerken uit de voorgaande onderwijsloopbaan, het uitstroommoment en het instroommoment.

We concluderen dat er sprake is van veel spreiding. Dat betekent dat veel kenmerken een rol spelen in het verklaren van de voortijdige uitstroom, maar tegelijkertijd verklaren deze kenmerken steeds maar een deel van de uitval. Zo is de uitval op mbo-niveau 2 relatief hoog, maar volgden de meeste voortijdige uitstromers een opleiding op een ander mbo-niveau. Ook andersom bekeken zijn verschillende kenmerken maar zeer beperkt voorspellend in de kans op voortijdige uitstroom van een student. Zo geeft op- of afstroom een verhoogd risico op voortijdige uitstroom, maar vallen veruit de meeste op- en afstromers niet voortijdig uit. Dat maakt voortijdige uitstroom moeilijk grijpbaar. Verschillende kenmerken en factoren vormen steeds maar een 'stukje van de puzzel'. In de oplossing voor het verminderen van de voortijdige uitstroom is er dan ook niet één

knop om aan te draaien. De voortijdige uitstroom is daarvoor een te divers, verspreid probleem. Dat gezegd hebbend, zien we wel een aantal voor beleid relevante uitkomsten:

- Voortijdige uitstroom van studenten die bepaalde vormen van extra ondersteuning hebben gehad is soms het logische gevolg van het type ondersteuning (bv. loopbaanondersteuning). In deze gevallen zou de inzet van het Friesland College (meer) gericht moeten zijn op het binnen de mbo-instelling switchen van opleiding. Op die manier blijft de student voor de mbo-instelling behouden.
- Hoewel het bereik van de tweedelijns ondersteuning onder voortijdige uitstromers de afgelopen jaren is gestegen, heeft een aanzienlijke groep voortijdige uitstromers geen extra ondersteuning gehad. Die ondersteuning is soms wel gewenst. De inzet zou gericht moeten zijn op het beter bereiken van deze groep studenten. Daarin speelt het monitoren van de studievoortgang, tijdige signalering en eventuele verwijzing naar tweedelijns ondersteuning een belangrijke rol in.
- Switch, opstroom en afstroom vergroten het risico op voortijdige uitstroom. We benoemden al dat het sturen hierop lastig is, omdat ondanks het hogere risico de meeste opleidingswisselaars niet uitvallen. Wel zou er extra aandacht kunnen zijn voor studenten die wisselen van opleiding, zowel in het monitoren van de studievoortgang als in het gesprek met de student of de nieuwe opleiding voor hen de juiste keuze is gebleken.
- De hogere voortijdige uitstroom onder tussentijdse instromers roept nog veel vragen op. Omdat het verschil in uitval met de groep studenten die op de 'reguliere' momenten instroomt zo groot is, is het relevant om meer zicht te krijgen op deze groep studenten. Nadere analyses of gesprekken zouden moeten uitwijzen welk deel mogelijk administratief verklaarbaar is, welke (sub)groepen daadwerkelijk meer risico lopen op voortijdige uitstroom en hoe hier op gestuurd zou kunnen worden.

Voor het geven van adviezen moet ook naar de oorzaken van de voortijdige uitstroom worden gekeken. Dat doen we in het volgende hoofdstuk.

4 Oorzaken voortijdige uitstroom

In de voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de omvang van de uitstroom en hebben we laten zien hoe de uitstroom te typeren is in termen van opleidingskenmerken, persoonlijke kenmerken en kenmerken van de voorgaande schoolloopbaan van de voortijdig uitgestroomde studenten. Om de achterliggende redenen van voortijdige uitstroom beter in kaart te brengen is er aan studenten gevraagd wat volgens henzelf de belangrijkste redenen waren om te stoppen met de studie. Dit is gedaan middels een telefonische enquête. Hiervoor zijn studenten gebeld die in het studiejaar 2019-2020 (na 1 april), 2020-2021 of 2021-2022 (tot en met 1 april) voortijdig zijn uitgestroomd. Er zijn in totaal 297 studenten bevestigd. Het gaat om een representatieve steekproef naar school, leerweg en niveau²⁷ (zie Bijlage B, Tabel 1a t/m c).

In dit hoofdstuk worden de resultaten – anders dan in de vorige hoofdstukken – niet per studiejaar, maar in totaliteit weergegeven. Het aantal respondenten is te klein om een betrouwbaar beeld per studiejaar te geven. Wel is er waar relevant aangegeven of er (grote) verschillen tussen de studiejaar zichtbaar zijn.

De meest voorkomende redenen van voortijdige uitstroom komen in aparte paragrafen aan bod. Per paragraaf gaan we ook in op de sturingsmogelijkheden die het Friesland College heeft om de voortijdige uitstroom te beperken.

Uitvalredenen

Studenten hebben diverse redenen om te stoppen met de opleiding. De redenen die studenten noemen zijn onderverdeeld in verschillende hoofdcategorieën. Tabel 2 in Bijlage B laat zien hoe de verschillende redenen zijn gecategoriseerd in de hoofdcategorieën. In Tabel 4.1 zijn deze hoofdredenen en hoe vaak deze voorkomen gepresenteerd. De meest voorkomende redenen om voortijdig uit te stromen hebben te maken met studie en studiekeuze, de persoonlijke situatie van de student of met de organisatie en kwaliteit van de opleiding, onderwijs en/ of stage. Uitval vanwege de begeleidingsstructuur of kwaliteit van de begeleiding en uitval door Corona zijn minder vaak een reden om met de opleiding te stoppen.

---

²⁷ Dit betekent dat er geen significante verschillen zijn tussen de steekproef en de populatie op basis van school, leerweg en niveau. Zoals eerder genoemd is ongeveer 15 procent van alle voortijdige uitstromers in de genoemde jaren/periode telefonisch gesproken. Dat leidt tot een foutenmarge van circa 5,25 procent (bij een 95 procent betrouwbaarheidsinterval). Dit betekent dat in de tekst genoemde percentages die zijn gebaseerd op de telefonische studenten-enquête in werkelijkheid 5,25 procent hoger of lager kunnen liggen.

Tabel 4.1 – Hoofdrede­nen van voortijdige uitstroom (n=297)

Uitvalreden	%*
Studentgerelateerd – persoonlijk/gedrag	31
Studentgerelateerd – studie / studie­keuze	48
Organisatie en kwaliteit opleiding/onderwijs/stage	34
Begeleids­structuur / kwaliteit begeleiding	14
Corona	15

* Studenten kunnen meerdere redenen van uitval hebben, de percentages tellen daarom op tot meer dan 100%.

Studenten kunnen om meerdere redenen voortijdig uitstromen. In veel gevallen is er sprake van een combinatie van redenen. Combinaties van hoofdrede­nen die (relatief) vaak voorkomen zijn:

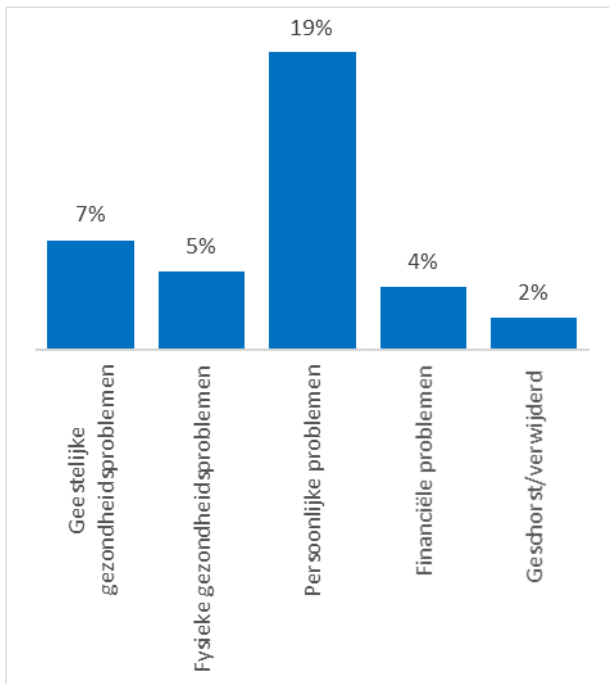
- Studie/studie­keuze in combinatie met organisatie/kwaliteit onderwijs (10% / N = 29)
- Organisatie/ kwaliteit opleiding in combinatie met begeleids­structuur (9% / N = 26)
- Persoonlijke situatie/gedrag in combinatie met studie­keuze (8% / N = 23)

In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we dieper in op de verschillende hoofdrede­nen.

4.1 Uitvalreden: persoonlijke situatie van de student of gedragsproblematiek

De persoonlijke situatie van de student is voor één op de drie studenten een reden om met de opleiding te stoppen. Voor negentien procent van de studenten is dit ook de enige reden. Wat de precieze reden is om te stoppen met de opleiding en uit te stromen zonder diploma verschilt. Het gaat onder meer om geestelijke gezondheidsproblematiek, fysieke (gezondheids)problemen, persoonlijke problemen en financiële problemen. Daarnaast is ook een kleine groep studenten die geschorst is van de opleiding tot deze groep gerekend. In Figuur 4.1 zijn deze verschillende redenen en de omvang ervan als reden voor uitval gepresenteerd. Met name de groep studenten die persoonlijke problemen heeft valt op (19%). Het gaat om diverse persoonlijke problemen, waaronder zwangerschappen. Maar het betreft bijvoorbeeld ook een student van wie het rijbewijs is ingevorderd en zijn rijbewijs wel nodig heeft voor zijn opleiding. Ook geestelijke gezondheidsproblemen komen relatief vaak voor (7%).

Figuur 4.1 – Uitvalredenen persoonlijk/gedrag, uitgesplitst naar soort reden (N=93)*

* Studenten kunnen meerdere soorten redenen van uitval hebben, de percentages tellen daarom op tot meer dan het totaal van 31%.

Op sommige plekken komt uitval als gevolg van de persoonlijke situatie van de student meer voor dan op andere plekken. Zo geven studenten die een opleiding volgden op mbo-niveau 1 in meer dan de helft (55%) van de gevallen aan uit te vallen door (onder andere) persoonlijke problematiek. Daarnaast speelt persoonlijke problematiek vaker een rol bij uitval voor studenten die een bol-opleiding volgen (35%) dan bij studenten die een bbl-opleiding volgen (22%).

Ook per school zijn er verschillen zichtbaar. Voor studenten van D'Drive (43%) en Zorg, Service en Welzijn (38%) is persoonlijke problematiek vaker een reden om met de opleiding te stoppen. Bij Techniek en Technologie ligt dit percentage juist veel lager (17%). Een mogelijke verklaring hiervoor zou de samenstelling van de studentenpopulatie in termen van geslacht kunnen zijn. Uit eerder onderzoek in het mbo kwam naar voren dat internaliserende, emotionele problemen vaker voorkomen bij vrouwen dan bij mannen.²⁸ In de telefonische enquête is niet gevraagd naar het geslacht van de studenten. Wel weten we op basis van de verhoudingen van de gehele studentenpopulatie per school dat er op de school voor Zorg, Service en Welzijn overwegend vrouwen een opleiding volgen (81%) en dat binnen de school voor Techniek en Technologie bijna uitsluitend mannen een opleiding volgen (96%).²⁹

28 Eimers, T., Leest B., Jenniskens, T., Beurskens, K. (2020). *Studeren met psychische problemen in het mbo. Een verkennend onderzoek*. Nijmegen: KBA Nijmegen.

29 De verdeling naar geslacht is bij D'Drive ongeveer gelijk. Het is onbekend of de persoonlijke problematiek als reden voor voortijdige uitstroom binnen deze school ook evenwichtig is verdeeld naar mannelijke en vrouwelijke studenten.

4.1.1 Extra ondersteuningsbehoefte

Naast studenten die voortijdig zijn uitgestroomd als gevolg van hun persoonlijke situatie, is in het onderzoek ook gekeken naar de omvang en kenmerken van de groep voortijdige uitstromers met een extra ondersteuningsbehoefte.

Van alle ondervraagde uitgevallen (oud-)studenten geeft ruim een derde aan een extra ondersteuningsbehoefte te hebben. Dit zien we terug bij alle niveaus, maar bij bol-opleidingen geven voortijdige uitstromers dit vaker aan dan studenten die een bbl-opleiding volgden. Het type extra ondersteuningsbehoefte verschilt. Tabel 4.2 geeft een overzicht.

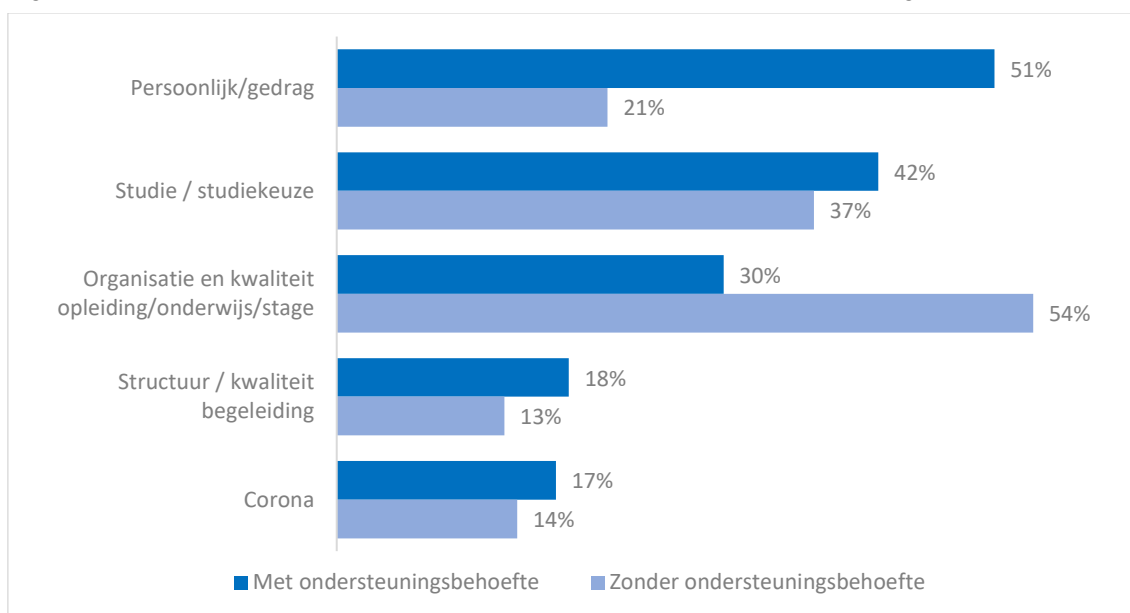
Tabel 4.2 – Type extra ondersteuningsbehoefte (N = 272, waarvan N = 91 mét ondersteuningsbehoefte en N = 181 zonder ondersteuningsbehoefte)

Bijzondere omstandigheid, beperking of ziekte	%
ADHD, ADD of concentratieproblemen	3%
Autisme: ASS, klassiek autisme, Asperger, PDDNOS	3%
Dyslexie, dyscalculie, taalontwikkelingsstoornis of taalachterstand	9%
Chronische aandoening/ziekte	2%
Psychische aandoening	6%
Bijzondere familieomstandigheden	3%
Persoonlijke omstandigheden	5%

Twee derde van de studenten met een extra ondersteuningsbehoefte geeft aan dat hun ondersteuningsbehoefte ook (erg) belemmerend is geweest in het volgen van de opleiding.

Studenten met een extra ondersteuningsbehoefte vallen om andere redenen uit dan studenten zonder ondersteuningsbehoefte. Dit is weergegeven in Figuur 4.2. Logischerwijs komt de persoonlijke situatie van de student als uitvalreden veel vaker voor bij studenten met ondersteuningsbehoefte dan bij studenten zonder extra ondersteuningsbehoefte. Het gaat hierbij dan vaak over persoonlijke problematiek (28%) of geestelijke gezondheidsproblematiek (18%). Ook fysieke problemen (10%) spelen veel vaker een rol bij de voortijdige uitstroom van deze groep. De organisatie en kwaliteit van opleiding, onderwijs of stage speelt juist minder vaak een rol.

Figuur 4.2 – Uitvalredenen van studenten met en zonder extra ondersteuningsbehoefte*

* Studenten kunnen meerdere redenen van uitval hebben, de percentages tellen daarom op tot meer dan 100%

Ontvangen ondersteuning

Ruim een derde van de jongeren die aangeven een extra ondersteuningsbehoefte te hebben, geeft aan dit niet te hebben gemeld bij de start van de opleiding. Bij een deel van de studenten speelde de problematiek toen nog niet. Een ongeveer even groot deel van de studenten geeft aan dat zij hun extra ondersteuningsbehoefte niet gemeld hebben, omdat zij op dat moment dachten de opleiding ook zonder extra ondersteuning te kunnen doorlopen. Een enkeling geeft aan geen melding te hebben gedaan, omdat zij geen 'aparte behandeling' wilden krijgen. Er is nader onderzocht of de groep die hun ondersteuningsbehoefte niet meldt nader getypeerd kan worden, maar er is geen relatie tussen wel/niet melden en het type extra ondersteuningsbehoefte en ook geen relatie tussen wel/niet melden en de mate van belemmering door de extra ondersteuningsbehoefte bij het volgen van de opleiding.

De helft van de studenten met een extra ondersteuningsbehoefte geeft aan extra ondersteuning te hebben ontvangen vanuit het Friesland College. In de meeste gevallen bestond deze extra ondersteuning uit extra begeleiding in de opleiding. Met name door extra gesprekken met de coach/slb'er, maar ook begeleiding door zorgcoördinator, jobcoach, maatschappelijk werker, medewerker passend onderwijs en docenten zijn genoemd. Een kleiner deel van de studenten werd ook ondersteund in de vorm van aangepaste toetsing/examinering (bv. extra tijd), door aanpassingen in het onderwijs en doordat zij de beschikking kregen over hulpmiddelen om het studeren te vergemakkelijken. De studenten die extra ondersteuning hebben ontvangen zijn overwegend tevreden. Een klein deel is dat niet. Deze studenten redeneren voornamelijk vanuit het resultaat dat zij uiteindelijk toch zijn uitgevallen.

Circa de helft van alle studenten met een extra ondersteuningsbehoefte heeft *geen* extra ondersteuning gekregen vanuit het Friesland College. Vanuit het perspectief van deze studenten ligt de oorzaak daarvan vaak bij de school. Zij geven aan dat er ondanks de hulpvraag geen sprake is geweest van begeleiding of dat afspraken over extra hulp niet zouden zijn nagekomen, dat

gewenste begeleiding is afgewezen of dat hulp te laat kwam. Een aantal maal is door studenten benoemd dat de opleiding daarbij verwees naar de van de student verwachte zelfstandigheid als reden om geen hulp in te zetten. Ook corona lijkt van invloed. Studenten benoemen de complexiteit om extra begeleiding te krijgen in een situatie met alleen online onderwijs. Een kleiner deel van de studenten geeft aan extra ondersteuning niet nodig te hebben gevonden, of geboden hulp te hebben geweigerd.

4.1.2 Sturingsmogelijkheden

Voor het Friesland College zijn er relatief weinig sturingsmogelijkheden voor de groep studenten die voortijdig uitstroomt vanwege hun persoonlijke situatie. Dit zijn uitvalredenen die primair bij de student zelf (en zijn of haar omgeving) liggen. Wel zou nagegaan kunnen worden of en hoe het Friesland College een (nog) inclusievere organisatie zou kunnen zijn voor studenten. De focus hierbij richt zich niet alleen op de voortijdige uitstromers, maar óók op studenten die de opleiding wel vervolgen. En naast de 'traditionele' groep studenten met een handicap of chronische ziekte is ook de bredere groep studenten die vanwege persoonlijke omstandigheden of bijzondere familiesituatie moeite heeft om de opleiding succesvol te doorlopen een belangrijke groep om aandacht voor te hebben. Uit recent onderzoek³⁰ komt naar voren dat het wettelijk kader voor deze laatste groep studenten niet hetzelfde is vormgegeven als voor de doelgroep met handicap en chronische ziekte. Zowel het aanbod aan aanpassingen of ondersteuningsmogelijkheden is niet vergelijkbaar, maar ook hóe zaken zijn vastgelegd verschilt. Als gevolg daarvan zijn studenten met bijzondere omstandigheden veel meer van het beleid en de bereidwilligheid van de onderwijsinstelling afhankelijk in welke mogelijkheden tot aanpassingen of extra ondersteuning zij kunnen krijgen. Specifiek voor het mbo is ook de afbakening van de doelgroep passend onderwijs (smal gericht op handicap en chronische ziekte, of bre(e)d(er) ook gericht op studenten met problematiek in de thuissituatie, sociaal-psychische problemen, of bijvoorbeeld mantelzorg) hierop van invloed. Ook de manier waarop de ondersteuning is georganiseerd kan een rol spelen. Een breed in het mbo zichtbare trend om de ondersteuning van studenten steeds meer bij de eerste lijn (de opleidingsteams) in plaats van de tweede lijn neer te leggen, leidt tot een grote verantwoordelijkheid van mentoren, studieloopbaanbegeleiders en stagebegeleiders in de extra ondersteuning van studenten en vraagt om andere, vaak nieuwe vaardigheden. Voor de vraag naar het verminderen van de voortijdige uitstroom is het relevant om na te gaan waar in de organisatie (bv. welke scholen, welk type medewerkers) de knelpunten het grootst zijn en welke mogelijkheden er zijn om deze organisatie en uitvoering van de ondersteuning aan een brede groep studenten verder te verbeteren.

Een tweede aandachtspunt is de groep voortijdig uitgestroomde studenten met extra ondersteuningsbehoefte die aangeeft geen extra ondersteuning te hebben ontvangen, maar daar wel behoefte aan had. Tijdige signalering en doorverwijzing, verwachtingsmanagement en omvang, type en kwaliteit van de ondersteuning zijn daarbij thema's die nader onderzocht zouden kunnen worden.

---

30 Kennis, R., Jenniskens, T., Eimers, T., & Van Schoonhoven, R. (2022). *Aangepaste mogelijkheden voor onderwijsprogramma, examens en ondersteuning in mbo en hoger onderwijs. Een verkennende studie*. Nijmegen: KBA Nijmegen.

4.2 Uitvalreden: studie en studiekeuze

Eerder in dit hoofdstuk zagen we al dat voor bijna de helft van de studenten studiegerelateerde redenen ten grondslag lagen aan hun uitval. Voor ruim twintig procent van de studenten was dit ook de enige reden om te stoppen met de opleiding.

Studiegerelateerde redenen hebben met name te maken met een verkeerde studiekeuze (26%) en (in het verlengde) met de motivatie van de student om de lessen te volgen (14%).³¹ Ook redenen als problemen met het niveau, slechte studieresultaten, het niet kunnen combineren van werk en studie, het vinden of aangeboden krijgen van een baan en een (te grote) reisafstand zijn redenen die worden genoemd. Een volledig overzicht van alle genoemde redenen is te vinden in Bijlage B, Tabel 4.

Richting het einde van het schooljaar en in de zomerperiode nemen studie- en studiekeuze gerelateerde factoren toe als reden van uitstroom. Ook zien we in diezelfde periode (zie vorige hoofdstuk) een toename in de voortijdige uitstroom. Uitstroom als gevolg van studiegerelateerde factoren en verkeerde studiekeuze komt zowel onder uitstromers in het eerste als het tweede jaar van de opleiding veel voor (circa de helft van de totale voortijdige uitstroom). Ook bij studenten die pas in het derde jaar van hun opleiding voortijdig uitstromen (het betreft een relatief klein aantal), blijven studie- en studiekeuze gerelateerde redenen een belangrijke rol spelen (bij 39% van alle uitstromers). Voor deze groep heeft dat wat vaker te maken met achterblijvende studieresultaten of verwachte kansen op werk dan bij studenten die al eerder in de opleiding om studie- of studiekeuzegerelateerde redenen stoppen met hun opleiding.

Op alle scholen van het Friesland College spelen studie(keuze)gerelateerde redenen een grote rol bij de voortijdige uitstroom, maar relatief nog meer bij D'drive (59%) en Commercie en Dienstverlening (57%). Studie(keuze)gerelateerde redenen spelen veel minder een rol bij studenten die een entreeopleiding volgen (3%). Dat is niet verassend gezien de beperkte studiekeuze op dit niveau. Ook bij de school voor Zorg, Service en Welzijn spelen studie- en studiekeuzegerelateerde redenen minder vaak (28%) een rol in de voortijdige uitstroom.

4.2.1 Sturingsmogelijkheden

Het beperken van het aantal studenten dat om studie- en studiegerelateerde redenen stopt met de opleiding is moeilijk direct door het Friesland College te beïnvloeden. Er spelen factoren mee die vooral aan de student zelf verbonden zijn (zoals reisafstand, de keuze om te gaan werken) en niet zelden speelt een (te) beperkte oriëntatie op de opleiding door de student een rol.³² Daar ligt (ook) een belangrijke rol weggelegd voor het voortgezet onderwijs (LOB).

Los daarvan kan de vraag gesteld worden of het switchen van opleiding überhaupt als een probleem moet worden gezien. Het probleem voor het Friesland College lijkt dan ook niet zozeer te zitten in het stoppen met de opleiding zelf, maar wél met de keuze van de student om geen andere, nieuwe opleiding te starten op het Friesland College. Zeker in combinatie met de demografische krimp in de regio en het relatief gesloten voedingsgebied (met vooral studenten uit de eigen regio), zou nader kunnen worden onderzocht wat er nodig is om meer studenten die

---

31 Nadere analyses laten zien dat redenen die studenten soms overlappen. De ene student geeft aan dat (gebrek aan) motivatie de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen, de andere student heeft dezelfde argumentatie, maar benadrukt dit als een verkeerde studiekeuze.

32 Circa 40 procent van de studenten die uitvalt om een verkeerde studiekeuze geeft aan niet goed over de keuze voor een opleiding te hebben nagedacht.

vanwege studiekeuze stoppen met hun opleiding binnen het Friesland College te laten herstarten. Daarbij zou de uitstroomprocedure in brede zin onder de loep kunnen worden gehouden: van het tijdig in beeld hebben van potentiële uitstromers, tot de acties die dan ingezet (kunnen) worden (heroriëntatieproces, gesprekken met de student, exitprocedure).

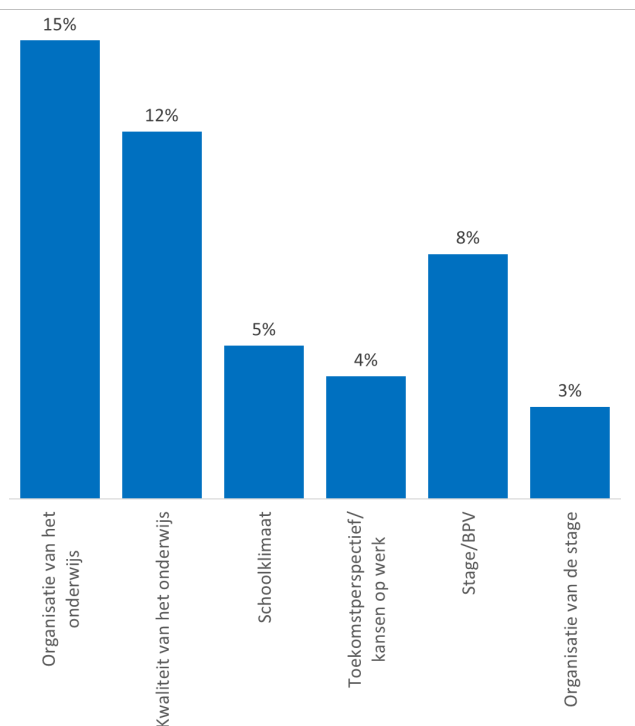
Voor veel voortijdig uitgestroomde studenten waarbij de studiekeuze een rol speelde in het besluit met de opleiding te stoppen, waren ook andere factoren van invloed. Eerder noemde we al dat dat voor circa 10 procent van alle voortijdige uitstromers de combinatie van studiekeuze en de kwaliteit en organisatie van het onderwijs bepalend was in de keuze om te stoppen. In de volgende paragraaf gaan we dieper in op deze onderwijsorganisatorische redenen.

4.3 Uitvalredenen: kwaliteit en organisatie van onderwijs en de BPV

Op kenmerken die te maken hebben met de student zelf heeft een mbo-instelling niet altijd grip. De sturingsmogelijkheden zijn groter op gebieden die de mbo-instelling zelf in de hand heeft, zoals de kwaliteit en organisatie van het onderwijs en de BPV.

Voor een derde (34%) van de studenten was de kwaliteit en organisatie van de studie, het onderwijs en/of de stage/BPV een reden om te stoppen met de opleiding. Omgerekend naar de totale jaarlijkse omvang van de voortijdige uitstroom gaat het jaarlijks om circa 350 studenten. Voor dertien procent van de voortijdige uitstromers was de kwaliteit en organisatie van het onderwijs of BPV ook de *enige* reden in het besluit te stoppen met de opleiding en het Friesland College te verlaten. In Figuur 4.3 zijn de uitvalredenen die binnen deze hoofdredenen vallen weergegeven.

Figuur 4.3 - Uitvalredenen organisatie en kwaliteit onderwijs en BPV, uitgesplitst naar soort reden (N=100)*

* Studenten kunnen meerdere soorten redenen van uitval hebben, de percentages tellen daarom op tot meer dan het totaal van 34%.

Hoe hoger het opleidingsniveau van de student, hoe groter het aandeel studenten is dat stopt vanwege redenen die te maken hebben met de kwaliteit en organisatie van het onderwijs of de BPV. Voor studenten in de entreeopleiding is de organisatie en de kwaliteit van het onderwijs of BPV maar voor een beperkte groep (14%) oorzaak van de voortijdige uitstroom. Dat neemt toe tot 37 procent van de studenten op mbo-4.

Ook tussen de leerwegen zien we verschillen. Bij studenten die een bbl-opleiding volgen, speelt de organisatie en kwaliteit van het onderwijs en de bpv (of leerwerkplek) vaker een rol (49%), dan bij studenten die een bol-opleiding volgen (28%). Bbl-studenten benoemen daarbij vaak wel andersoortige redenen. Logischerwijs heeft hun besluit om met de opleiding te stoppen veel vaker te maken met de leerwerkplek, de organisatie van de leerwerkplek en de kans op werk. De organisatie en kwaliteit van het onderwijs worden door beide groepen studenten (bbl en bol) even vaak genoemd.

Daarnaast zijn er tussen de scholen van Friesland College verschillen te zien. Uitvalredenen die de organisatie of kwaliteit van het onderwijs of BPV raken, komen vaker voor bij CIOS en Techniek en Technologie en minder vaak bij D'Drive. Tabel 4.3 geeft een overzicht.

Tabel 4.3 – Uitvalredenen Organisatie en kwaliteit van onderwijs en BPV, per school (N = 297)

School	% studenten met uitvalredenen organisatie en kwaliteit van het onderwijs en BPV
CIOS	42%
Techniek en Technologie	42%
D'drive	22%
Zorg, Service en Welzijn	34%
Commercie en Dienstverlening	30%
Totaal	34%

Bij de school voor Techniek en Technologie lijkt het hogere percentage samen te hangen met de grotere bbl-deelname binnen deze school en zijn redenen vaker ook gerelateerd aan de leerwerkplek / BPV-plek. Bij CIOS en de school voor Zorg, Service en Welzijn komen uit de antwoorden van studenten vaak redenen naar voren die de organisatie van het onderwijs raken. De manier waarop het onderwijs binnen deze scholen is georganiseerd, waarin gewerkt wordt volgens de praktijkroute / met werkplaatsen, lijkt hierin een rol te spelen. We gaan hier in de volgende alinea's dieper op in.

4.3.1 Elementen in de uitval door de organisatie en kwaliteit van het onderwijs

In het onderzoek zijn ook studenten die om andere redenen zijn uitgevallen bevroegd over de kwaliteit en organisatie van het onderwijs op het Friesland College. Hieruit komt naar voren dat er – naast de groep studenten die om deze reden besluit te stoppen met zijn of haar opleiding – ook door veel andere voortijdige uitstromers knelpunten worden ervaren in de kwaliteit en organisatie van onderwijs.³³ De door studenten ervaren knelpunten zijn niet overal in de organisatie

³³ Voor deze studenten was dit echter niet de doorslaggevende reden om voortijdig uit te stromen.

hetzelfde: de mate waarin er sprake is van ontevredenheid bij studenten verschilt en ook in de precieze redenen die studenten benoemen zien we variatie tussen de scholen.

Studenten is gevraagd naar hun tevredenheid op vijf aspecten die de organisatie en de kwaliteit van het onderwijs raken:

- de manier van lesgeven
Bijvoorbeeld: zijn de lessen interessant, waren de docenten enthousiast, werd je geholpen bij vragen, konden de docenten goed lesgeven
- de persoonlijke aandacht van docenten voor de student
- het rooster
- de organisatie van het onderwijs of de opleiding
Bijvoorbeeld geboden structuur, gevraagde zelfstandigheid, kwaliteit van docenten
- het online onderwijs³⁴

In de volgende tabel is weergegeven hoe tevreden studenten zijn over bovenstaande aspecten. Daarin is een uitsplitsing gemaakt naar school.

Tabel 4.4 – Tevredenheid van studenten over verschillende elementen in de organisatie en kwaliteit van het onderwijs, per school

	Manier van lesgeven		Persoonlijke aandacht		Rooster		Organisatie van de opleiding		Online onderwijs	
	% (heel) tevreden	% (heel) ontevreden	% voldoende	% onvoldoende	% (heel) tevreden	% (heel) ontevreden	% tevreden	% ontevreden	% (heel) tevreden	% (heel) ontevreden
CIOS	35	47	53	47	52	38	43	57	17	67
T&T	55	29	75	25	73	15	68	32	17	72
D'Drive	53	36	70	30	70	13	46	54	42	39
ZSW	45	40	57	43	61	22	43	57	30	51
C&D	55	33	68	32	61	17	53	47	35	50
Totaal	50	36	70	30	65	19	52	48	29	55

We bespreken hieronder kort de meest opvallende uitkomsten voor elk van de elementen. Vervolgens gaan we in op de achterliggende redenen. Omdat uit de antwoorden van studenten op de vragen veel overlap zit, bespreken we dat integraal.

Manier van lesgeven

Gemiddeld genomen is de helft van de gesproken studenten tevreden over de manier waarop de lessen werden gegeven. Circa een vijfde is neutraal en ruim een derde is daarover niet tevreden. De ontevredenheid neemt toe bij studenten die pas later in de opleiding zijn uitgevallen. Van de studenten die in het derde jaar zijn uitgevallen is bijna de helft procent ontevreden over de manier van lesgeven. Ook per school zien we verschillen, zoals in bovenstaande tabel is weergegeven. Met name bij CIOS en in mindere mate ook bij de school voor Zorg, Service en Welzijn zijn studenten vaker ontevreden (40-47%). Bij Techniek en Technologie speelt dit minder sterk (29%).

³⁴ Dit is alleen gevraagd aan studenten die na april 2020 voortijdig zijn uitgestroomd.

Persoonlijke aandacht voor studenten door docenten

Ruim twee derde van alle voortijdig uitgestroomde studenten die voor het onderzoek zijn gesproken geven aan dat docenten voldoende persoonlijke aandacht voor hen hadden. Toch is ook circa 30 procent daar niet tevreden over. Met name bij CIOS en bij de school voor Zorg, Service en Welzijn is er een grotere groep (respectievelijk 47% en 42%) die daar niet tevreden over was. De ontevredenheid neemt ook toe bij de hogere mbo-niveaus. Zo is een kwart van de mbo-1 studenten niet tevreden over de persoonlijke aandacht die zij kregen, tegenover 37 procent van de mbo-4 studenten. Opvallend is ook dat studenten die voor de coronapandemie (en dus online onderwijs) uitvielen, veel vaker (52%) ontevreden waren dan de groep die wel met online onderwijs te maken heeft gekregen (30%). Onduidelijk is wat hieraan ten grondslag zou kunnen liggen.

Rooster

Hoewel bijna twee derde van alle gesproken studenten tevreden was over hun rooster, is er een kleinere groep, circa een vijfde, die daar niet tevreden over was. Diverse studenten geven aan dat dat te maken had met dat zij zelf hun rooster moesten maken. Niet alle studenten gaven aan daar even vaardig in te zijn. Zij ervoeren veel onduidelijkheid en weinig structuur hierin. We komen hier verderop nog op terug. Met name bij CIOS is de groep die ontevreden was over hun rooster vrij groot (38%). Studenten die niet tevreden zijn, volgden allemaal een opleiding op mbo-niveau 2, 3 of 4. Vanuit de entreeopleidingen was geen sprake van ontevredenheid.

Organisatie van de opleiding

Bijna de helft van alle uitgevallen studenten was niet tevreden over de organisatie van de opleiding. Uit de toelichting van studenten blijkt dit vaak over de geboden structuur in het onderwijs en de lessen te gaan, de gevraagde zelfstandigheid en de kwaliteit van docenten. In de volgende paragraaf komen we hier uitvoeriger op terug.

De ontevredenheid is breed in de organisatie zichtbaar, bij de meeste scholen. Vooral bij CIOS, de school voor Zorg, Service en Welzijn en D'Drive is sprake van relatief veel ontevredenheid (54-57%). Bij de school voor Techniek en Technologie is de tevredenheid groter. Opvallend is de grotere ontevredenheid op de hogere mbo-niveaus. Op mbo-niveau 1 is circa een vijfde van de studenten niet tevreden over de organisatie van de opleiding, op mbo-niveau 4 neemt dat toe tot 61 procent. Ook studenten die later in de opleiding zijn uitgevallen zijn vaker ontevreden (55% in tweede jaar, 68% in derde jaar) dan studenten die in het eerste jaar van hun opleiding zijn uitgevallen (42%).

Online onderwijs

Ruim de helft van de studenten die na april 2020 voortijdig zijn uitgestroomd was niet tevreden met de organisatie of vormgeving van het online onderwijs. Met name bij CIOS (67%) en de school voor Techniek en Technologie (72%) is sprake van een grote ontevredenheid bij studenten. Bij D'drive ervoeren minder voortijdige uitstromers het online onderwijs als knelpunt.

4.3.2 Achterliggende redenen

Zoals gezegd is studenten die niet tevreden waren over de hiervoor genoemde vijf elementen gevraagd om hun antwoorden toe te lichten. Uit hun antwoorden komen een aantal achterliggende redenen, ervaringen of gebeurtenissen naar voren die tot hun ontevredenheid leidden.

(Onvoldoende) structuur en gevraagde zelfstandigheid

Naar schatting zo'n 40 procent³⁵ van de studenten die niet tevreden zijn over de organisatie of kwaliteit van het onderwijs, ervoer onvoldoende structuur in of tijdens hun opleiding. Studenten spreken over 'chaos' en over onduidelijke verwachtingen. Daarbij verwijzen studenten onder meer naar dat zij (in hun ervaring) veel zelf moesten uitzoeken in de lessen, naar trage of slechte communicatie (bv. over roosterwijzigingen die niet werden doorgegeven of roosterwijzigingen waarbij er de docent niet kwam), rommelige lessen, docenten die niet aanwezig waren, onduidelijke verwachtingen bij de student over bijvoorbeeld opdrachten en deadlines, vakken die 'in elkaar overliepen' en onduidelijke planningen. Meerdere studenten hadden de ervaring aan dat 'ze alles zelf moesten uitzoeken'. In de ogen van diverse studenten werd er te veel zelfstandigheid van hen gevraagd. *'Er was heel veel zelfstandigheid en als je van het vmbo afkomt heb je nog meer structuur nodig'*. Corona wordt diverse malen benoemd als extra belemmerende factor in de communicatie. *'Er waren te veel verschillende online platforms wat het geheel rommelig maakte omdat je overal licenties moest aanschaffen'* of *'Door corona was het erg chaotisch, boeken werden niet als richtlijn gebruikt. Meer structuur zou beter zijn, bijvoorbeeld geen Exceldocument gebruiken als rooster, maar gewoon een online rooster en duidelijke afspraken maken'*.

Ervaren knelpunten in (te weinig) structuur komen breed voor. Specifiek het element van de gevraagde zelfstandigheid speelt echter vooral bij de school voor Zorg, Service en Welzijn en bij CIOS.

Zelfstudie

Een andere ervaring van circa een kwart van de bevroegde studenten die ontevreden waren over de organisatie en kwaliteit van het onderwijs is dat zij het gevoel hadden geen lessen te hebben gekregen. Dit speelt het sterkst bij oud-studenten van de school voor Zorg, Service en Welzijn. Daarbij wordt door studenten benoemd dat zij vooral opdrachten kregen, weinig instructie en sturing en veel zelfstudie *'De lessen waren meer vragenuurtjes waar je je voor kon inschrijven'* *'Iedereen zat altijd maar een beetje achter de laptop (...) het zou fijn zijn als we samen wat meer kunnen doen.'* *'Ik had het fijn gevonden als er meer deadlines en meer structuur was geweest. Er werd te weinig gedaan door docenten en er werden weinig opdrachten gegeven. Hierdoor had ik weinig motivatie'* Ook benoemen diverse studenten dat er onvoldoende door docenten werd ingegaan op het stellen van vragen. Docenten zouden veel doorverwijzen naar internet en studenten de opdracht geven daar zelf het antwoord te zoeken op hun vraag.

Kwaliteit en motivatie van docenten

Diverse studenten plaatsen ook kritische opmerkingen bij een deel van de docenten van wie zij onderwijs hebben gekregen. Het gaat om ongeveer een kwart van alle studenten die niet tevreden waren met de organisatie of kwaliteit van het onderwijs. Met name oud-studenten van de scholen

---

35 De open antwoorden van studenten zijn gecategoriseerd, het gaat om een kwalitatieve analyse. De genoemde percentages betreffen daarom nadrukkelijk schattingen.

Techniek en Technologie, D’drive en Commerce en Dienstverlening hebben niet altijd positieve ervaringen. Studenten verwijzen daarbij naar meerdere dingen:

- de ervaring dat sommige docenten niet gemotiveerd of geïnteresseerd leken om les te geven. Studenten verwijzen bijvoorbeeld naar saaie of slecht voorbereide lessen.
- het idee van een deel van de studenten dat bepaalde docenten over onvoldoende pedagogische-didactische vaardigheden beschikten (bv. orde houden, geen goede uitleg). Dit is vaker genoemd in combinatie met het feit dat het om docenten ging die vanuit de praktijk lesgeven.
- onvoldoende kennis van het vak bij bepaalde docenten

Begeleiding

Ongeveer één op de vijf studenten die kritische kanttekeningen plaatsen bij de organisatie en kwaliteit van het onderwijs, verwijzen naar de begeleiding die zij hebben ontvangen van docenten. Studenten verwijzen vooral naar hun ervaring dat docenten te weinig interesse of oog hadden voor de student. *‘Ik voelde mij als leerling totaal niet belangrijk’*. Daarnaast benoemen een aantal studenten hun ervaring dat er te weinig ruimte was voor vragen of een extra gesprek. Diverse studenten verwijzen hier ook naar het eerder genoemde punt van structuur en zelfstandigheid: zij hadden graag meer hulp en begeleiding gekregen bij wat er van hen verwacht werd. *‘ik voelde mij in het diepe gegooid’* of *‘Het voelde alsof ik aan mijn lot werd overgelaten’*.

Onvoldoende inhoudelijke aansluiting van de lessen op de opleiding

Een laatste punt dat een aantal malen is benoemd, is dat het onderwijs in de ogen van studenten niet voldoende aansloot bij de opleiding die zij volgden. *‘Ik had graag meer praktijk en meer theorie gekregen die ook echt aansluit op de praktijk’*. Een aantal keer wordt daarbij verwezen naar grote klassen waarin aan meerdere opleidingen tegelijkertijd onderwijs werd gegeven. *‘Er werd lesgegeven met drie opleidingen in één: onderwijsassistent, speciaal pedagogisch medewerker en gespecialiseerd pedagogisch medewerker. De opleiding was inhoudelijk vooral gericht op de onderwijsassistent richting, dat sloot voor mij niet aan bij de praktijk’*. Hoewel dit voorbeeld van een student van D’drive komt, zijn het relatief veel studenten van de school voor Commerce en Dienstverlening die deze ervaring benoemen.

4.3.3 Organisatie van de beroepspraktijkvorming

Een deel van de studenten valt uit vanwege onvrede over de bpv-plek of de werkzaamheden tijdens de bpv. Het gaat om circa 10 procent van alle voortijdige uitstromers die om die reden besluit met de opleiding te stoppen. Een groter deel van de studenten was echter niet tevreden met de bpv- of leerwerkplek en de werkzaamheden die zij daar moesten uitvoeren.³⁶ Ongeveer één op de vijf studenten was niet tevreden over de werkzaamheden en ruim een kwart geeft aan ontevreden te zijn over de organisatie rondom de bpv. Overigens laten de cijfers ook zien dat circa twee derde van de ondervraagde studenten wél tevreden was over de bpv-periode.

Studenten vanuit de school voor Zorg, Service en Welzijn zijn vaker ontevreden (31%) over de werkzaamheden die zij op de bpv-plek moesten uitvoeren dan studenten vanuit andere scholen. Opvallend is dat voortijdig uitgevallen studenten vanuit CIOS die zijn gesproken, juist vrijwel allemaal tevreden waren over hun bpv-plek. Ook zijn studenten die zijn uitgevallen vóór de

---

³⁶ Deze vragen zijn alleen gesteld aan studenten die aangaven stage te hebben gelopen.

coronaperiode, dus voor april 2020, minder vaak ontevreden (12%) dan studenten die wel in de coronaperiode hun bpv hebben gedaan (22%).

Uit de toelichting die studenten hebben gegeven, komt naar voren dat de ontevredenheid van studenten vaak te maken heeft met de taken op de bpv-plek en de leermogelijkheden die zij daar kregen. *'Mijn baas had andere intenties, hij was vooral gericht op goedkope werkkrachten en subsidies. Het moest allemaal maar snel, maar dan leer je er niks van'* of *'Er was niet zo veel te doen' of 'de werkzaamheden niet toepasselijk op de opleiding'*. Daarnaast zijn ook de begeleiding, de mate waarin de bpv-plek inhoudelijk aansloot bij de opleiding en de sfeer op de bpv-plek een aantal maal benoemd als factoren die bepalend waren voor de ontevredenheid van de student. Een respondent spreekt bijvoorbeeld over zijn bpv-plek als *'het was een man die zijn bedrijf runde met acht stagiaires, hij was een derde van de tijd afwezig. Er was weinig persoonlijke aandacht doordat er acht stagiaires waren'* of *'Ik werkte in een garage vier dagen in de week. Je werd verteld wat je moest doen, maar niet echt inhoudelijk meegenomen. Begeleiding was er eigenlijk niet, ik werd gewoon aan het werk gezet en kon niet echt vragen stellen'*.

Specifiek een aantal studenten vanuit de school voor Zorg, Service en Welzijn benoemden ook dat zij zelf geen keuze konden maken voor een (cliënten)doelgroep.

Studenten die wél te spreken waren over hun bpv-plek noemen dezelfde factoren. Zij zijn juist wel tevreden over de leermogelijkheden, sfeer en begeleiding die ze hebben gekregen.

Studenten is ook gevraagd naar welke verbetermogelijkheden zij zien rondom de bpv. Uit die antwoorden komt vooral de communicatie als thema terug, zowel tussen de bpv-plek en de opleiding, tussen de school en de student en in de driehoek student-school-bedrijf. Ook hier komt het eerder genoemde punt van het scheppen van duidelijke verwachtingen terug. Niet alle studenten hadden een duidelijk beeld van wat er van hen op de bpv-plek werd verwacht. Ook de begeleiding tijdens de stage is meerdere malen benoemd, evenals duidelijkere afspraken over de werkzaamheden die de student moet uitvoeren komt meermaals als verbetermogelijkheid terug.

4.3.4 Sturingsmogelijkheden

In de voorgaande paragrafen hebben we laten zien dat er bij ongeveer de helft van de studenten die voortijdig zijn uitgestroomd sprake is van ontevredenheid met de kwaliteit en organisatie van het onderwijs of de BPV. Hoewel deze ontevredenheid niet altijd de belangrijkste reden is geweest om met de opleiding te stoppen (wél voor circa een derde van alle voortijdige uitstromers), laten deze cijfers zien dat er een bredere groep studenten is voor wie met name de organisatie van het onderwijs, en in mindere mate ook de kwaliteit van het onderwijs hun studieloopbaan negatief heeft beïnvloed. Dit speelt breed binnen de organisatie, maar wel op verschillende manieren (in de scholen) en niet overal (scholen, mbo-niveaus) even sterk. Hoewel niet onderzocht, is het aannemelijk dat ook een deel van de studenten die níet voortijdig uitstroomt, gebaat zou zijn met bijvoorbeeld meer structuur en meer duidelijkheid over wat er van hen wordt verwacht tijdens hun opleiding.

De visie van het Friesland College is 'waar leren werkt'. Onderwijs dat is gebaseerd op leerervaringen van studenten in en uit de praktijk ('ervaren') staat daarin centraal. Het goed kunnen organiseren van dit type onderwijs vraagt om duidelijke, goed gestroomlijnde onderwijsprocessen. In het koersplan van het Friesland College is dat omschreven als 'de blauwe kant van het paarse

hart³⁷ [van het Friesland College]'. In verdiepend onderzoek zou dieper ingegaan kunnen worden op deze stroomlijning van processen. Daarbij relevante vragen zijn bijvoorbeeld wat achterliggende oorzaken zijn in de knelpunten die nu door studenten worden ervaren, wat de invloed is van de manier waarop hierop wordt gestuurd (resultaatverantwoordelijke teams in plaats van teammanagers) en wat dat betekent voor de rollen in het team, welke knelpunten en succesfactoren daarbij zijn te benoemen en wat er geleerd kan worden van goede voorbeelden (elders) in de organisatie. Daarnaast zouden vragen zich ook kunnen richten op wat de visie die het Friesland College vraagt van de professionals (waaronder de docenten en coaches/slb'ers) in de organisatie in termen van rollen en vaardigheden en hoe dat verder versterkt zou kunnen worden.

4.4 Uitvalreden: begeleiding en ondersteuning

Naast de kwaliteit en organisatie van het onderwijs is ook begeleiding en ondersteuning van studenten een aspect waarop de mbo-instelling veel invloed heeft. Op basis van de telefonische enquête bij studenten concluderen we dat de uitval als gevolg van ontevredenheid over de ontvangen begeleiding en ondersteuning relatief beperkt is. In totaal veertien procent van de gesproken studenten is gestopt met de opleiding vanwege de structuur of kwaliteit van de begeleiding en ondersteuning. Bij de meeste van deze studenten speelden daarnaast ook andere uitvalredenen mee, want voor slechts twee procent van de studenten was de begeleiding en ondersteuning de *enige* reden om uit te vallen. Op mbo-1 speelt de begeleidingsstructuur en de kwaliteit van begeleiding een (nog) kleinere rol in de uitval van studenten dan op andere niveaus, bij circa 7 procent van de studenten.

Net als bij de organisatie en kwaliteit van het onderwijs, is een bredere groep voortijdig uitgestroomde studenten bevroegd naar hun ervaringen met de begeleiding en ondersteuning die ze hebben ontvangen. Het gaat hier om de 'reguliere' begeleiding die gericht is op alle studenten. De ondersteuning voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte is eerder al apart besproken, zie paragraaf 4.1. Er is gekeken naar twee aspecten in het bijzonder:

- Begeleiding in de eerste weken van de opleiding;
- Studieloopbaanbegeleiding.

4.4.1 Begeleiding in de eerste weken

Er is aan studenten die uit zijn gevallen in het eerste jaar van de opleiding gevraagd naar hun ervaringen met de begeleiding in de eerste weken van de opleiding. De meeste studenten (60%) zijn hierover positief. Toch is ook bijna een kwart van de studenten daar niet tevreden over. Factoren die van invloed zijn op de (mate van) tevredenheid, hebben te maken met de vraag of de verwachtingen duidelijk zijn gemaakt en de (praktische) uitleg die studenten hebben gekregen over de school en de opleiding, de kennismaking met de klas en met de persoonlijke aandacht voor de student. Daarmee wordt ook bedoeld op het punt dat niet alle studenten de ervaring

---

37 Met het 'paarse hart' omschrijft het Friesland College haar visie en waarden op het opleiden van studenten. Er wordt bedoeld op 'een open en mensgerichte manier van werken, waarin studenten kunnen uitgroeien tot praktische wereldburgers. Die benadering vraagt van de school een open houding naar de wereld, om als organisatie van professionals in het middelbaar beroepsonderwijs te anticiperen op belangrijke ontwikkelingen in de samenleving waar wij deel van uitmaken. Die houding vraagt om initiatief en voortdurend innoveren.'(Bron: Koersplan Friesland College 2019-2022).

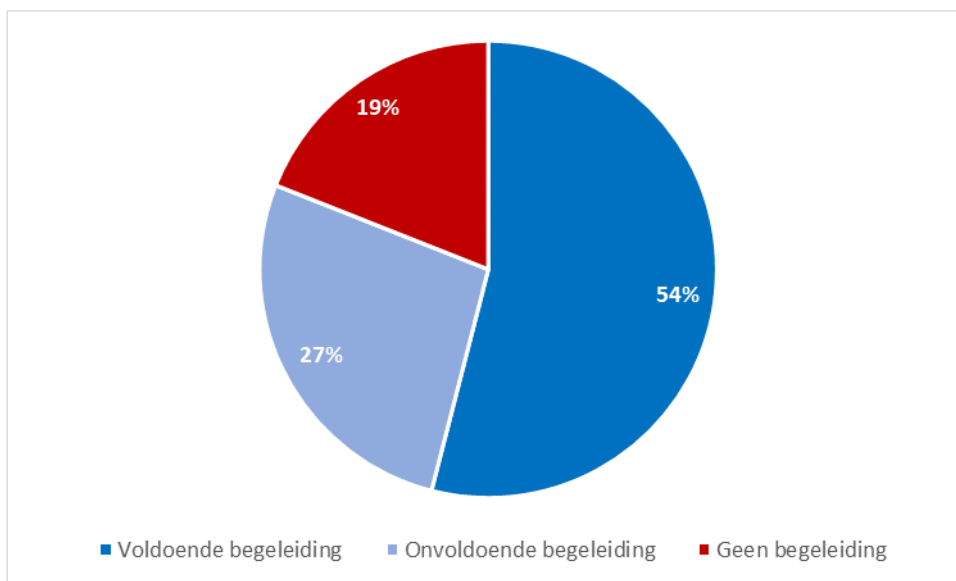
hebben dat zij überhaupt zijn begeleid in de eerste weken van de opleiding. Vanuit het Friesland College is aangegeven dat het niet altijd lukt om alle nieuw gestarte studenten binnen tien weken individueel gesproken te hebben (door de slb'er / coach).

Er zijn geen grote verschillen tussen de scholen ten aanzien van de tevredenheid over de begeleiding in de eerste weken. Alleen bij de school voor Techniek en Technologie zijn studenten vaker dan gemiddeld positief over de begeleiding (73% tevreden; 12% is ontevreden). Verder zijn bol-studenten vaker dan gemiddeld ontevreden (25%) dan bbl-studenten (16%) en is de ontevredenheid groter op mbo-niveau 3 en 4 (29%) dan op mbo-niveau 1 en 2 (13%).

4.4.2 Studieloopbaanbegeleiding

Naast de begeleiding in de eerste weken van de opleiding is (oud-)studenten gevraagd of zij vinden dat ze tijdens hun opleiding voldoende begeleiding van hun slb'er hebben ontvangen. Opvallend is dat een grote groep studenten ervaart geen (19%) of onvoldoende (27%) begeleiding te hebben gehad (zie Figuur 4.4). Omgerekend naar aantallen voortijdige uitstromers, gaat het jaarlijks om bijna 500 studenten. De groep die aangeeft geen begeleiding te hebben gehad door de slb'er is mogelijk een overschatting. Uit de toelichtingen van studenten komt naar voren dat een deel van de studenten de term studieloopbaanbegeleider niet herkende. Dat geldt echter niet voor alle studenten.

Figuur 4.4 – Ontvangen studieloopbaanbegeleiding, volgens voortijdige uitstromers (% , N=270)

Er is ook aan studenten gevraagd of ze de ontvangen begeleiding van de slb'er nuttig vonden. De meeste studenten – twee derde – vond de begeleiding van meerwaarde. Daartegenover staat een groep van 33 procent die de begeleiding niet als nuttig heeft ervaren.

Studenten die niet tevreden zijn over de hoeveelheid of het nut van de studieloopbaanbegeleiding geven daar diverse redenen voor:

- Een deel van de studenten geeft aan te weinig begeleiding te hebben ontvangen;
- Het ontbreken van een goede 'klik'/match met de studieloopbaanbegeleider wordt benoemd;
- Diverse studenten benoemen de vele wisselingen in slb'ers die zij hebben gehad, waardoor het moeilijk is om een band op te bouwen, de continuïteit in de begeleiding onder druk staat en de (nieuwe) slb'er vaak geen goed beeld heeft van de student (ondersteuningsbehoefte, studievoortgang, etc.);
- Sommige studenten vinden dat de slb'er te weinig persoonlijke aandacht voor de student had;
- Niet altijd vinden studenten dat zij voldoende uitleg en feedback hebben gekregen van de slb'er;
- Meerdere studenten hebben gegeven aan dat zij te weinig begeleiding in het tweede jaar van hun opleiding hebben ervaren.

De ontevredenheid over de studieloopbaanbegeleiding is het grootst bij het CIOS. De helft van de studenten daar is ontevreden over de hoeveelheid studieloopbaanbegeleiding en een even groot deel is ook niet tevreden over het nut. Bij Techniek en Technologie en Commercie en Dienstverlening geven studenten vaker aan geen begeleiding te hebben ontvangen (25%). Tot slot zijn studenten met een extra ondersteuningsbehoefte vaker ontevreden (35%) over de hoeveelheid ontvangen studieloopbaanbegeleiding dan studenten zonder een extra ondersteuningsbehoefte (24%).

4.4.3 Sturingsmogelijkheden

Er zijn bij het Friesland College over het algemeen geen eenduidige afspraken over de omvang en de invulling van slb.³⁸ Mogelijk vormt dat een verklaring voor de hierboven gepresenteerde uitkomsten. Er lijken mogelijkheden om meer structuur aan te brengen in de studieloopbaanbegeleiding, zowel in het aantal uren als in de taak- en rolomschrijving. Ook de continuïteit van de studieloopbaanbegeleiding (wisselingen) lijkt op basis van de door de studenten ervaren knelpunten een aandachtspunt.

4.5 Uitvalreden: corona

Het onderzoek bij studenten is uitgevoerd bij studenten die tussen 2019-2020 en 2021-2022 (tot 1 april) voortijdig zijn uitgestroomd. Dat betekent dat een groot deel van de studenten te maken heeft gehad met coronamaatregelen en online onderwijs. Er is daarom ook apart gevraagd naar de rol die corona heeft gespeeld bij het besluit te stoppen met de opleiding. Dat blijkt bij een deel van de studenten (15%) het geval te zijn. Bijna nooit is corona echter de *enige* reden geweest om met de opleiding te stoppen. Slechts twee procent van de studenten die zijn gesproken geeft aan dat zij alléén vanwege corona voortijdig zijn uitgestroomd. Vaker speelt corona (online onderwijs) een rol in combinatie met studiekeuzeproblematiek. Uit de antwoorden van studenten komt naar voren dat het onder meer gaat om studenten die zich niet konden motiveren voor het volgen van online onderwijs. Ook de combinatie van corona met (ontevredenheid over) de kwaliteit en

---

³⁸ Dit blijkt uit navraag bij het Friesland College. Uitzondering hierop is de praktijkroute.

organisatie van het onderwijs komt vaker voor. Studenten verwijzen hierbij naar de vormgeving, organisatie of kwaliteit van het online onderwijs. Diverse studenten geven aan dat de kwaliteit van de lessen niet altijd naar tevredenheid was of dat het (opstarten van) het online onderwijs in hun ogen chaotisch verliep. Regelmatig tonen zij daarbij ook begrip voor de problemen die zij ervoeren, omdat het opstarten van online onderwijs voor alle partijen nieuw was. In mindere mate komen ook combinaties van corona met persoonlijke problematiek en corona in combinatie met (ontevredenheid over) de begeleidingsstructuur of kwaliteit van de begeleiding voor.

4.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is uitgebreid ingegaan op wat de belangrijkste redenen van de voortijdige uitstroom zijn volgens studenten zelf. We hebben daarin een onderscheid gemaakt tussen verschillende factoren: de persoonlijke situatie van de student zelf, de studie of studiekeuze, de organisatie of kwaliteit van het onderwijs of bpv, de begeleiding en corona. Diverse factoren zijn breed voorgelegd aan alle voortijdige uitstromers die zijn gesproken. Zo zijn ook studenten die aangaven om andere redenen te zijn gestopt met hun opleiding dan de organisatie van het onderwijs, wel gevraagd naar wat zij daarvan vonden.

Het onderzoek laat zien dat verschillende factoren een rol spelen in hoe studenten het onderwijs en de opleiding beoordelen, óók als die factoren niet de (hoofd)oorzaak van de uitval zijn. Zo speelt ontevredenheid over de organisatie van het onderwijs bij een bredere groep studenten dan alleen de studenten die om die reden besloten te stoppen. Die uitkomst suggereert dat de door studenten ervaren knelpunten niet alleen een rol spelen bij een beperkte groep voortijdige uitstromers, maar bij een bredere groep studenten.

In het onderzoek zijn alleen uitvallers bevroegd. Het is aannemelijk dat zij meer kritisch zullen zijn over hun opleiding en het Friesland College. Toch lijken de aspecten die zij benoemen voor een bredere groep studenten (ook niet uitgevallen studenten) van belang, omdat het over zaken gaat waar ook studenten die niet uitvallen mee te maken hebben. In de voorgaande paragrafen zijn hier diverse voorbeelden van besproken, zoals de roostering, het uitspreken van duidelijke verwachtingen, instructie tijdens de lessen, motivatie en vaardigheden van docenten of de begeleiding door de slb'er. Het is dan ook van belang om nader te onderzoeken of en in welke mate deze schoolgerelateerde factoren breder onder studenten spelen én op welke manier die tot uiting komen. Het gaat dan om de vraag of de ervaren knelpunten leiden tot andere problemen of andere negatieve effecten dan alleen uitval, zoals stress, studievertraging, of vermindering van studentenwelzijn.

5 Samenvattende conclusies

Omdat het Friesland College sinds een aantal jaren te maken heeft met een (relatief) hoge voortijdige uitstroom van studenten, en interventies om uitstroom te voorkomen nog niet het gewenste resultaat hebben, is onderzoek gedaan naar de kenmerken van de studenten die voortijdig uitstromen en de oorzaken van de voortijdige uitstroom. Daarvoor zijn verkennende en verdiepende analyses uitgevoerd op van het Friesland College ontvangen databestanden. Ook is via een telefonische enquête gesproken met voortijdige uitstromers over wat volgens henzelf de belangrijkste redenen waren om te stoppen met de opleiding. In totaal zijn 297 studenten gesproken.

Voortijdige uitstromers zijn studenten zonder diploma hun opleiding én het Friesland College verlaten. Een klein deel van hen heeft eerder in de studieloopbaan al een startkwalificatie behaald (circa een kwart van de voortijdige uitstromers). Studenten die zonder diploma stoppen met hun opleiding en vervolgens een nieuwe opleiding aan het Friesland College starten vallen niet onder de groep voortijdige uitstromers.

De in dit rapport gepresenteerde uitkomsten vormen de *eerste* fase van het onderzoek naar de voortijdige uitstroom. In een volgende, tweede, fase zal verdiepend onderzoek worden uitgevoerd gericht op de verbetermogelijkheden die het Friesland College heeft.

We presenteren hieronder puntsgewijs de belangrijkste, deels samenvattende, conclusies.

Omvang van de voortijdige uitstroom

Jaarlijks stroomt circa een op de acht studenten van het Friesland College voortijdig uit. Voor de student betekent dit een onderbreking van zijn of haar schoolloopbaan. Voor het Friesland College is elke voortijdige uitstromer een student minder voor de eigen mbo-instelling. Vanwege het sterk regionale voedingsgebied van het Friesland College (met weinig studenten van buiten Friesland) en de verwachte demografische krimp in de regio, is het belang om studenten voor de eigen mbo-instelling te behouden extra groot.

Typering van de voortijdige uitstroom: 'stukjes van de puzzel'

Om de voortijdige uitval te typeren is in het onderzoek gekeken naar diverse kenmerken: opleidingskenmerken, persoonlijke kenmerken, kenmerken van de voorgaande schoolloopbaan en het moment van uitstroom en instroom.

We concluderen dat er sprake is van veel spreiding. Dat betekent dat veel kenmerken een rol spelen in het verklaren van de voortijdige uitstroom, maar tegelijkertijd verklaren deze kenmerken steeds maar een deel van de uitval. Ook andersom bekeken zijn verschillende kenmerken maar zeer beperkt voorspellend in de kans op voortijdige uitstroom van een student. Dat maakt voortijdige uitstroom moeilijk grijpbaar. In de oplossing voor het verminderen van de voortijdige uitstroom is er dan ook niet één knop om aan te draaien. Voortijdige uitstroom is daarvoor een te divers, verspreid probleem.

Oorzaken van voortijdige uitstroom

Voor de verdieping naar de oorzaken van de voortijdige uitstroom is gesproken met studenten die voortijdig zijn uitgestroomd. In de analyses is een onderscheid gemaakt in vijf hoofdredenen die een rol kunnen spelen bij de uitval van studenten: (1) de persoonlijke situatie van de student of zijn/haar gedrag, (2) oorzaken die gerelateerd zijn aan de studie en de studiekeuze, (3) oorzaken die liggen in de organisatie of de kwaliteit van het onderwijs of de bpv, (4) oorzaken die liggen in de organisatie of kwaliteit van de begeleiding en (5) corona.

Ook in de oorzaken van de voortijdige uitstroom is veel diversiteit zichtbaar. Met name de persoonlijke situatie van de student (31%), de studie/studiekeuze (48%) en de organisatie en kwaliteit van het onderwijs of bpv (34%) zijn belangrijke oorzaken voor voortijdige uitstroom. Corona speelt de laatste twee jaar ook een rol (15%), maar is zelden de enige reden van uitval.

Het onderzoek laat zien dat verschillende factoren een rol spelen in hoe studenten het onderwijs en de opleiding beoordelen, óók als die factoren niet de (hoofd)oorzaak van de uitval zijn. Zo speelt ontevredenheid over de organisatie van het onderwijs of de begeleiding bij een bredere groep studenten dan alleen de studenten die om die reden besloten te stoppen. In de tweede fase van het onderzoek zou nader onderzocht kunnen worden of en in welke mate vooral de schoolgerelateerde factoren (organisatie en kwaliteit van het onderwijs, begeleiding) breder onder studenten spelen én op welke manier die tot uiting komen.

Sturen op inclusiviteit en tijdige signalering

Bij circa een derde van de studenten speelt hun persoonlijke situatie een rol in de voortijdige uitstroom. Vooral persoonlijke problematiek valt hierin op als reden. Op sommige plekken (mbo-1, bol, D'drive, Zorg, Service en Welzijn, studenten met een ondersteuningsbehoefte) speelt de persoonlijke situatie van de student vaker een rol in de voortijdige uitstroom dan op andere plekken.

Op de situatie van de student zelf heeft de school niet zo veel invloed. De sturingsmogelijkheden liggen dan ook voornamelijk in het versterken van de randvoorwaarden om alle studenten binnen de organisatie passend te bedienen. Verdiepend onderzoek zou gericht moeten zijn op de vraag welke verbetermogelijkheden er zijn in de organisatie van de begeleiding en ondersteuning, zowel door de tweede lijn, maar zeker ook de begeleiding die wordt geboden door bijvoorbeeld slb'ers en docenten in het primaire proces. Onderzocht zou kunnen worden in hoeverre deze groep van professionals over de juiste vaardigheden beschikt om deze begeleiding te kunnen bieden, welke verschillen er binnen de organisatie zichtbaar zijn en welke mogelijkheden er zijn om deze organisatie en uitvoering van de ondersteuning aan een brede groep studenten verder te verbeteren.

Het onderzoek laat ook zien dat nog niet alle studenten met een (extra) ondersteuningsbehoefte ondersteuning krijgen, terwijl zij aangeven daar wel behoefte aan te hebben. Nader onderzoek zou gericht kunnen zijn op de vraag wat er nodig is om de tijdige signalering en eventuele doorverwijzing van studenten met een ondersteuningsbehoefte te verbeteren, in hoeverre er knelpunten zijn in de communicatie met de student over de mogelijke ondersteuning en hoe dat verbeterd zou kunnen worden, en wat er extra nodig is voor professionals in de eerste en tweede lijn om de ondersteuning te kunnen bieden (bv. professionalisering, verduidelijking rollen, tijd).

Sturen op intern switchen als gevolg van studiekeuzeproblematiek

Voor bijna de helft van de studenten liggen studiegerelateerde redenen ten grondslag lagen aan de voortijdige uitstroom. Vooral een verkeerde studiekeuze en het gebrek aan motivatie als redenen vallen op. Studiegerelateerde redenen vormen breed in de organisatie een belangrijke oorzaak van uitval, maar spelen een nog grotere rol bij D'drive en Commerce en Dienstverlening. Op mbo-1 speelt het nauwelijks een rol in de voortijdige uitstroom.

Het verminderen van het aantal studenten dat om studie- en studiegerelateerde redenen stopt met de opleiding lastig. Wel zou nagegaan kunnen worden wat er nodig is om te voorkomen dat deze studenten kiezen voor een opleiding op een ándere mbo-instelling. Verdiepend onderzoek zou zich kunnen richten op verbetermogelijkheden in de uitstroomprocedure. Elementen die daarin een rol spelen zijn onder meer het tijdig in beeld hebben van potentiële uitstromers en de (verbeter)mogelijkheden om de student binnen de mbo-instelling naar een andere opleiding toe te leiden (bv. heroriëntatieproces, gesprekken met de student, exitprocedure).

Organisatie en kwaliteit van het onderwijs, de bpv en de begeleiding: stroomlijning van processen en vaardigheden van medewerkers

De organisatie en kwaliteit van de opleiding en bpv is voor ruim een derde van de voortijdige uitstromers reden geweest om te stoppen met de opleiding. Met name ervaren knelpunten in de organisatie of kwaliteit van het *onderwijs* zijn veelgenoemd. Vooral op de hogere opleidingsniveaus benoemen studenten dit vaak als oorzaak van de uitval. Ook binnen de scholen CIOS en Techniek en Technologie spelen deze uitvalredenen een grotere rol. Bij Techniek en Technologie lijkt dat samen te hangen met het grote aantal bbl'ers. Daar speelde de leerwerkplek vaker een rol in het besluit te stoppen.

Bij een bredere groep studenten is sprake van ontevredenheid over de organisatie en kwaliteit van het onderwijs of de bpv-plek. Dat betekent dat ook studenten die om andere redenen zijn gestopt kritisch zijn op de organisatie of kwaliteit van het onderwijs. Belangrijkste achterliggende redenen die studenten noemen hebben te maken met (in de ervaring van studenten) gebrek aan structuur in de organisatie van de opleiding, onduidelijke verwachtingen bij studenten over bv. het rooster, de lessen (beperkt instructie, nadruk op opdrachten), de te grote focus op zelfstudie, de motivatie, kennis en vaardigheden van sommige docenten, de begeleiding en de inhoudelijke aansluiting van het onderwijs op de opleiding. Knelpunten in de bpv die een deel van de studenten ervaart, hebben voornamelijk te maken met de werkzaamheden, de begeleiding en de sfeer op de bpv-plek. Ook de communicatie met de student over de bpv (verwachtingen, takenpakket) wordt door studenten als verbeterpunt benoemd. Dit speelt breed bij uitvallers, maar wel op verschillende manieren (in de scholen) en niet overal (scholen, mbo-niveaus) even sterk.

Hoewel in het onderzoek alleen uitvallers zijn bevraagd, die waarschijnlijk bovengemiddeld kritisch zijn, spelen de ervaren knelpunten mogelijk breder bij studenten omdat het over zaken gaat waar ook studenten die niet uitvallen mee te maken hebben. Dat uit zich mogelijk op andere wijze, zoals stress of studievertraging. Of en in welke mate dat het geval is, zou nader uitgezocht moeten worden.

Om de visie van het Friesland College op goed onderwijs – gebaseerd op leerervaringen in en uit de praktijk – goed tot uitvoering te laten komen, is stroomlijning van onderwijsprocessen heel belangrijk. Verdiepend onderzoek zou gericht kunnen zijn op wat er nodig is om dit te verbeteren. Daarvoor moet eerst meer zicht komen op de precieze knelpunten en succesfactoren die hierin binnen de organisatie een rol spelen. In ieder geval is daarbij ook de vraag wat de visie van het

Friesland College vraagt in termen van vaardigheden en rollen van medewerkers. In hoeverre zijn zij in staat om hier invulling aan te geven, en wat is er in termen van professionalisering, sturing (rol regisseurs, middenmanagement) of randvoorwaarden nodig om dit te verbeteren? Mogelijkheden om de begeleiding te verbeteren, lijken vooral te zitten in het aanbrengen van meer structuur in de studieloopbaanbegeleiding, zowel in het aantal uren als in de taak- en rolomschrijving. Ook de continuïteit van de studieloopbaanbegeleiding (wisselingen) lijkt op basis van de door de studenten ervaren knelpunten een aandachtspunt.

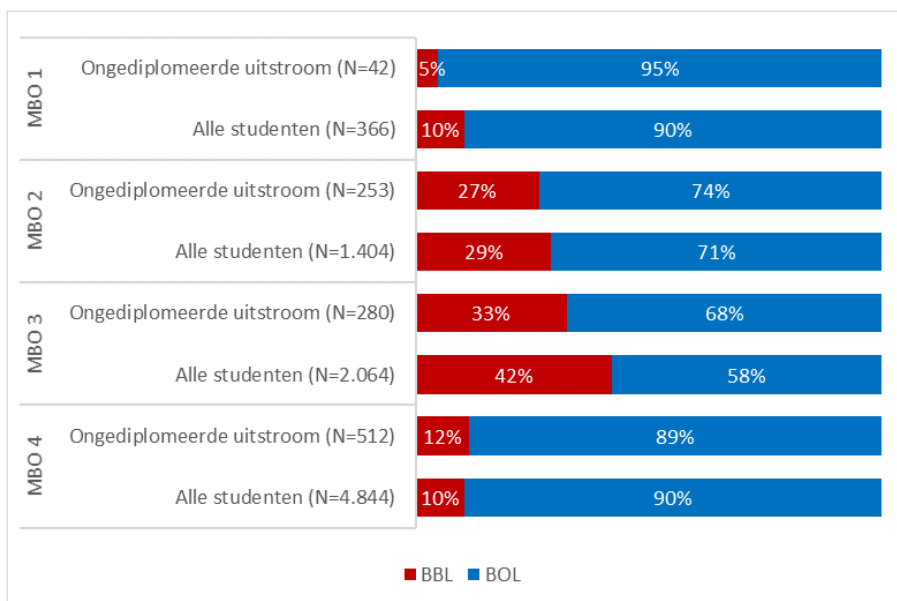
Bijlage A – Aanvullende tabellen en figuren: typering voortijdige uitstroom

Opleidingskenmerken

Tabel 1 – Ontwikkelingen in voortijdige uitstroom en alle studenten, naar niveau en leerweg.

		2018-2019		2019-2020		2020-2021		2021-2022	
		Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
MBO 1	Voortijdige uitstroom	89	7%	88	8%	42	4%	-	-
	Alle studenten	481	5%	480	5%	366	4%	353	4%
MBO 2	Voortijdige uitstroom	262	21%	233	22%	253	23%	-	-
	Alle studenten	1341	15%	1312	15%	1404	16%	1430	17%
MBO 3	Voortijdige uitstroom	325	26%	296	28%	280	26%	-	-
	Alle studenten	2248	24%	2249	25%	2064	24%	1922	23%
MBO 4	Voortijdige uitstroom	595	47%	456	43%	512	47%	-	-
	Alle studenten	5152	56%	4869	55%	4844	56%	4679	56%
Bbl	Voortijdige uitstroom	269	21%	227	21%	219	20%	-	-
	Alle studenten	1754	19%	1856	21%	1824	21%	1876	22%
Bol	Voortijdige uitstroom	1002	79%	846	79%	868	80%	-	-
	Alle studenten	7468	81%	7048	79%	6854	79%	6508	78%

Figuur 1 – Combinatie niveau en leerweg, naar voortijdige uitstromers en alle studenten, studiejaar 2020-2021

Tabel 2a – Top 10 teams met de hoogste uitstroompercentages, studiejaar 2020-2021.

School	Teamnr	Teamnaam	Aantal uitvallers	% uitval	Totaal aantal studenten
CIOS	184	Trainer / Coach (TC)	28	17%	162
	185	Trainer / Coach (TC)	30	18%	171
Zorg, service en welzijn	465	Entree Leeuwarden en Heerenveen	16	19%	86
	467	Praktijkroute - Heerenveen 2	25	17%	151
	468	Praktijkroute Drachten	39	16%	240
	469	Dienstverlening BOL 1e jaars	28	36%	77
	471	Dienstverlening 2e jaars en BBL	39	16%	242
Commercie en Dienstverlening	571	Commerciële dienstverlening Heerenveen	36	16%	228
	572	Commerciële dienstverlening Leeuwarden	39	17%	237
	576	BOL Horeca	30	20%	151
Totaal			310		1745

Tabel 2b – Top 10 teams met de laagste uitstroompercentages, studiejaar 2020-2021

School	Teamnr	Teamnaam	Aanta uitvallers	% uitval	Totaal aantal studenten
CIOS	181	Buurt, onderwijs en sport (BOS) en Agoog	13	7%	183
	186	Cosmo	8	8%	101
Techniek & Technologie	255	Engineering	8	7%	115
	257	Gebouwde omgeving 1&2	18	8%	219
	258	Gebouwde omgeving 3&4	20	8%	241
D'Drive	337	Interieur & Ambacht	15	8%	187
	350	Pedagogisch werk & Onderwijs Heerenveen	7	5%	129
	380	Neushoorn	29	8%	388
Commercie & Dienstverband	574	Secretarieel en Marketing & Communicatie	11	8%	136
	579	Wellness & Lifestyle	<5	3%	81
Totaal			131		1780

Tabel 3 – Top 25 crebo's met de hoogste uitstroompercentages, studiejaar 2020-2021

School	Crebo	aantal uitvallers	% uitval	Totaal studenten
CIOS	25415	38	20%	190
Techniek & Technologie	25024	5	24%	21
	25242	21	20%	106
	25246	11	20%	54
D'Drive	23241	32	19%	165
	25159	7	28%	25
	25192	6	22%	27
	25603	5	25%	20
	25604	9	21%	43
	25607	5	25%	20
	25633	15	25%	59
Zorg, Service en Welzijn	23189	8	25%	32
	25178	7	27%	26
	25251	16	19%	86
	25499	8	26%	31
	25615	26	23%	111
	25655	17	21%	81
	26102	20	42%	48
Commercie & Dienstverband	25139	6	23%	26
	25167	27	28%	95
	25168	10	20%	51
	25171	8	20%	41
	25174	14	20%	71
	25180	15	20%	74
	25649	7	23%	30
Totaal		343		1533

Persoonlijke kenmerken

Tabel 4 – Uitstroompercentages van studenten met ondersteuning en alle studenten, per school

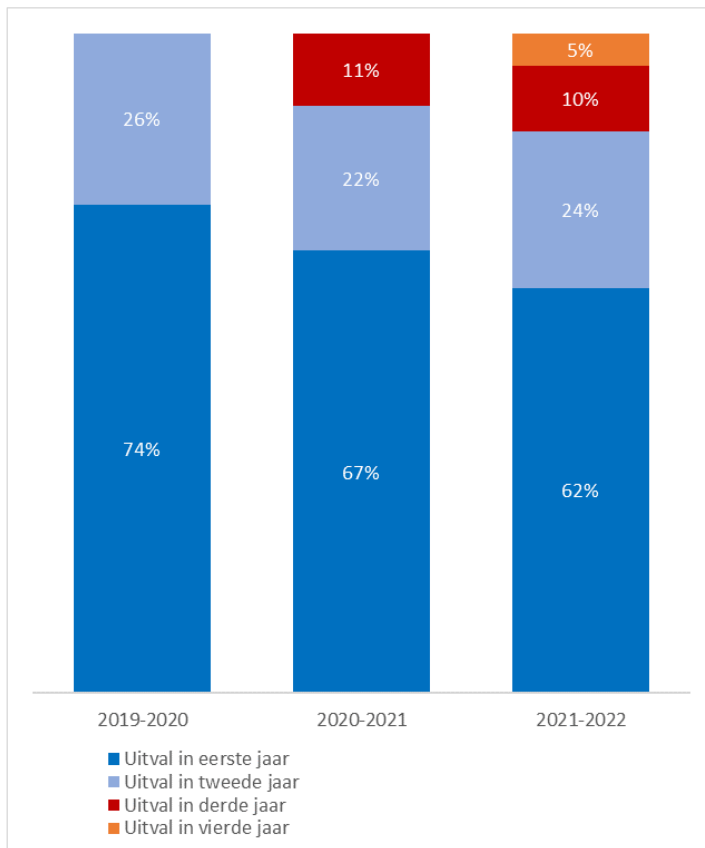
	2018-2019		2019-2020		2020-2021	
	Alle studenten	Met ondersteuning	Alle studenten	Met ondersteuning	Alle studenten	Met ondersteuning
CIOS	15%	12%	18%	16%	16%	17%
Techniek & Technologie	14%	19%	17%	21%	12%	11%
D'Drive	26%	22%	26%	22%	26%	25%
Zorg, Service en Welzijn	15%	18%	15%	17%	22%	24%
Commercie & Dienstverband	22%	22%	23%	24%	21%	22%

Tabel 5 – Uitstroompercentages en aantallen per soort ontvangen ondersteuning, studiejaar 2020-2021

Soort ondersteuning	2020-2021	
	Aantal	Uitstroompercentage
Passend onderwijs	49	22%
coronavertraging	2145	7%
Doorverwijzing	102	30%
Dtour	42	7%
Loopbaantraject	490	37%
Pitstop	93	36%
Rebound	21	48%
SAW	675	20%
Screening entree	46	26%
Uitstroomformulier	131	65%
Zorgcoördinatie	28	50%

Uitstroommoment

Figuur 2 – Voortijdige uitstroom naar studiejaar, per studiejaar*

* Jaar van opleiding is berekend over de instroom vanaf schooljaar 2018-2019. In 2019-2020 zijn er geen derde en vierde jaars-studenten meegenomen en in 2020-2021 geen vierde jaar.

Bijlage B – Aanvullende tabellen en figuren: oorzaken voor- tijdige uitstroom

Tabel 1a – Verdeling van de steekproef, naar school

	% Populatie	% Steekproef	Aantal in steekproef
CIOS	12	11	33
Techniek & Technologie	19	24	71
D'Drive	19	17	49
Zorg, Service en Welzijn	22	22	64
Commercie & Dienstverband	24	26	76
FC Extra	1	1	<5

Tabel 1b – Verdeling van de steekproef, naar niveau

	% Populatie	% Steekproef	Aantal in steekproef
Mbo-1	10	10	29
Mbo-2	24	26	76
Mbo-3	22	23	68
Mbo-4	44	42	124

Tabel 1c – Verdeling van de steekproef, naar leerweg

	% Populatie	% Steekproef	Aantal in steekproef
Bol	77	73	218
Bbl	23	27	79

Tabel 2 – Uitvalredenen uitgesplitst in hoofdredenen

Hoofdreden	Uitvalredenen
Factor student – persoonlijke problematiek	Geestelijke gezondheidsproblemen
	Fysieke gezondheidsproblemen
	Persoonlijke omstandigheden
	Financiële problemen
	Geschorst/verwijderd
Factor student – studiegerelateerde problematiek	Studieresultaten
	Niveauproblemen
	Motivatatieproblemen
	Verkeerde studiekeuze
Factor opleiding	Toekomstperspectief/kansen op werk
	Stage/BPV
	Schoolklimaat
	Werk gevonden
	Reisafstand/verhuizing
	Combinatie werk en studie
	Kwaliteit van het onderwijs
	Organisatie van het onderwijs
	Organisatie van de stage
Factor ondersteuning	Begeleidingsstructuur/kwaliteit van de begeleiding
Factor corona	Corona (bijv. online onderwijs)

In dit rapport wordt verslag gedaan van onderzoek naar de kenmerken en oorzaken van voortijdige uitstroom van het Friesland College. Daarvoor zijn verkennende en verdiepende analyses uitgevoerd op van het Friesland College ontvangen databestanden. Via een telefonische enquête is gesproken met voortijdige uitstromers over wat volgens henzelf de belangrijkste redenen waren om te stoppen met de opleiding.

De in dit rapport gepresenteerde uitkomsten vormen de *eerste* fase van het onderzoek naar de voortijdige uitstroom. Een volgende, tweede, fase zal bestaan uit verdiepend onderzoek gericht op de verbetermogelijkheden.